

A 3718

Ojamõlder

ja

temma minnia.

üks jut

Gestirahwa rõmuks ja õppetuseks.

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

Tartus, 1864.

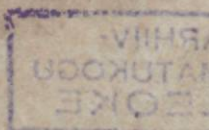
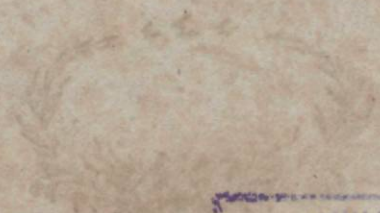
Trükitud ja müa G. Laakmanni jures.

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Journal

Ojamõlde

ja

temma minnia.

üks jut

Gestirahwa rõnniks ja õppetuseks,

mis

Lydia Jannsen

üllespannud.

Tartus, 1863.

Trükitud ja müa G. Laakmanni juures.

(Nr. 86.)

Von der Censur gestattet.

Dorpat, d. 25. Aug. 1863.

ENSV TA Fr. R. Krentzwaldi nim.
Kirjandusmuuseumi

Arhiivraamatukogu

1959:2349

VIHBA
UDOKUTAMAA
H. KRECKE

Eestkõnne.

Armas Eestirahvas! Meie teame jo teit: mis wannemad tewad, sedda lapsed näwad, ja nored linnud laulwad wannade järrele, olgo laul illus ehk inneto. Kui 1848 esimest „Sõnnumetojat“ ülesse pistin, tulli „Djämöldre“ kirjutaja, kui 5-aastane lapsuke, kelle pea waewalt ülle mo põlwe ullatas, omma „tittake“ süles, saggedaste mo kirjutusse laua äre, küsides: „isja, pai isja, kellele sa kirjutad?“ — „Ma kirjutan Eestirahwale, mo laps, neile rõmuks ja õppetuseks — kostsin minna, — minne sa jälle emma jure kaäni teggema; pallu, emma annab sulle nattuke saia.“ — „Agga isja, kui sinna piisutuseks jääd ja minna sureks saan, kas lubbad mind ka neile kirjutada ühhe tilluse ramato, isja, kas lubbad?“ — „Ja muidogi, mo laps, sinna olled jo Eesti lapselaps, kes sulle sedda

kelab?" — „Agga isä, kas leikad mulle sulle
ja lasted omma toli peal istuda, isä, kas
lasted?" — „No ja, ja! Minne nüüd, kule
emma kutsub!" Sellega sain tedda igga kord
kaelast ärra. „Summala käes on küll keif
wõimalik, mõtlesin ma isseenneses, agga simul,
lapsoke, on weel mitto tuult jalla al."

„No säh nüüd! ramat, mis sul praego
näppo wahhel, on selle lapse kirjotud; agga
ta polle enam ni lühike, kui ta siis olli.
Kas nüüd sesinnane esminenne ramatokenne
sulle head ehk pahha meelt saab teggema, egga
ma sedda ei tea: agga laps on ommeti jõudo
mõda omma sõnna piddanud."

„Ole nüüd hea innimenne, armas luggeja,
ja wõtta sedda esimest annet armastuses
wasto, se tulleb so suggulase käest, ja Sum-
mal andko meile keifile kallist terwist, mis meil
siis enam parremat on."

Pernus, Augusti kuus 1863.

Johann Jannsen.

Kus luggeja Djawestet ja westerahwast tundma saab.

Kui õn ja süddame rahho ifka seal ellaks, kus täis rahhatottid ja raswased põllud maad leitakse, siis olleks wanna Andres Trimm ehk Djamölder — kuida rahwas tedda ta weste järrele hüüdsid — wist teige õnnelikum mees Männiko küllas olnud. Omma nellikümmend kahheksa wakkamaad põldu ja heinamaad, isje weel weste ja honed, maiad, teggid Andresse jõukaks meheks, ja et raudlaekas wodi al maggamisse kambris telliskirwa täis ep olnud — selle peale olleks ma kihla weddanud; sest Djamöldril olli „noodi“ sedda teadis iggamees Männiko küllas.

Õnne ja süddame rahhoga on agga üsna isje luggo, ja targad innimesed ütlewad, et mõllemad paljo saggedam maddala õlle-kattukse alla, kui kõrge kiwimäiasse asset peawad teggema.

Ka Djamölder olli teige omma rikkusse ja waraga üks õnneto ja rahhoto mees. Kust se siis tuli? — No esmalt sest, et ta üks püsti ihnus ja mammona tener olli, kes ial küllalt ja tahtmisje järrele ei sanud; ning teiseks: et ta lapsed tal puhast süddame wallo ja murret tehta — kuida ta ifka ütles. —

Mis tõssi, jääb tõeks — omma tütre polest
 olli Andresel sellega julla bigus. Mähkminiist jabit
 ellitud ja mõnnitud tüdrukul sai liinas koltitud, ning
 — et ennesel kaunis libbe näggo ja issal hästi
 ümmargune rahhapung olli — wimalts ühhe ferge-
 meelse liinakaupmehhele mehhele. No nüüd ei
 teadnud isja egga tüttar enam, kui kõrgesse pead
 tõsta! Djamöldre Katta olli jo nüüd kaupmehhe
 proua — kus selle au ots! — Se turis nenda
 aasta wõrt aega. Seal olli ühhel päwal kõlla
 wäljas: kaupmees Lindner on pankrotti jänud!
 Kuis ni ruttu? — Eks teada muidogi, kuidas säh-
 hädune liina ello on: Lindner ellas priiskeste,
 prouakenne aitas kõrwast, ja kui wimalts sõrmed
 kuku põhja putuma hakkasid, mõtles auwäärt wai-
 mees: „Parrem nattuksega, kui üisna ilma“ —
 wõttis te jalge alla ja lippas — Amerikamale, kus
 teisa sähärdusi telma weel peab ollema. Säh,
 wõtta weel kinni! Tahtko ehk tahtnatta piddi
 isja omma Kattalest koi taggasi wõtma ja tem-
 male armoleiba andma.

Agga ni kergemeelne, kui möldre Katta ka olli:
 se hoop läks ommeti süddamesse ja leikas süggawa
 hawa. Ta pöddes ja kiddus, ja kui kullerkuppud
 ning janililled uest witsema löid ja karjalapsed wai-
 nul huikasid — maggas Djamöldre Katta omma
 weikse tütreaga ammo jubba Männiko kirrikoedas.
 Jakob, Djamöldre ainus poeg ja warrapärria,
 olli tulline mees — sedda ütles teif küllarahwas,
 — ja pealegi Männiko külla teige illusam pois,
 — sedda ütlesid isseärnanis teif Männiko külla
 tüdrukud; — kes sedda ka parrem piddi tundma?

— Siamale olli asfi hea ja isja temmaga rahhul, agga et Jakob feige tüttarlaste hulgaft just koolmeistre Annat ommale abbikasaks nõudis, kui ommeti feif teised feelt ta järrele nilpasid: se teggi Djamöldrile ni suurt melehaigust, et saggedaste sööt egga joot ei maitnud. Miks nenda? — Sah, Annal ollid feifuggu head wiisid ja kumbed ning illus olli ta pealegi nago ingel — üks ainus asfi tal pudus: rahha!

Rahha, paljo rahha! olli agga Djamöldre õfine iggatseminne ja päine mõtte, ja suremat melehaigust ei wöinud Jakob temmale tehha, kui üht waest tüttarlast kossida.

Lisa, Djamöldre perrenaene, olli mõistlik, helde ja tassane naesterahwas, kes waewalt tännini isja ning poia wahhel rahho olli pidanud. Agga ta näggi selgeste, et asfi kauaks enam nenda ei wöiks turida; sest Andresse wiha poia wasto süttis pääw päwast enam põllema, ja hiljuti alles olli ta ähwardanud Jakobit maiast wälja aiada, kui ta sedda paljast firriforotti mahha ei jättaks. — Sa Andres olli mees, omma sõnna tõeks teggema, sest torredamat ja kõrkjamat meest kui Djamöldrit, ep olnud kahheümmne wersta pealt ümbertringi leida.

Waesel emmal fippus südda lõhki minnema iggawesse tülli ja rio ülle, mis õhto hilja perremehhega mahha heitis, hommiko warra temmaga üllesärtas, ja pääw ülle kortsus fulmul ja happo sõnnadega, urrisedes ja nurrisedes toas ja wäljas ümberluris. Pealegi tundis Lisa omma poia südamewallo isja tahtmisse ülle, sest ta omma sugunores põlwes olli karmu pealt sesamma olnud.

Mitte ta omma südda, waid õnša issa tahtminne olli tedda Djamöldre naeseks pannud; ta isse olli ammo üht teist wallitsenud. Raske süddamega olli ta wimaks issa sõnna kuulnud. — Djamöldre omma torreda melega ep olnud tedda ial se eest tannanud ja watas ka nüüd jälle wõersilmi omma abbi kasa peale: kas ta ehk Sakobi nõuus ep olleks? Et sepärrast Riial kuldseid päwad ep olnud, mõistab iggailks isjegi.

Teistwisi, agga mitte parrem, olli luggu illemal nimmetud Anna ellokohhas. Kui küllatannawast illesse ja koli-maiast weel tiik maad möda lähhäme, tulles meil, kirriko tagga, üks wanna, laggund hone wasto, wilto seinade ja samla kattuksega, mis selgest tunnistas, et hone ehhitajal ammo ennam hambad ei walluta. Siin ellab wanna Sutleppa Tõns omma naese ja toa täie lastega, ehk küll wanna urtsik õigusse pärrast ammo olleks piddand oksjoni peal müdud ollema, kui wõlla pärrial linnas ristiinnimesse südda rindus polleks olnud. — Kui Anna isjat emmat ni äffiste ärrasurrid, olli Tõns Annat — teada muidugi, makso eest — kaswatada wõtnud, ja wallakohtul olli hea meel, et tühjast paljast lahti said, ja mõnni waest last alwa hinnaga wöttis. Agga parrako! Tõns ja Rööb ei mõistnud isse enneste lapsi kaswatada, weel wähhem wõerast. Mees olli püsti jodil ja karwopiddiksuja, naene rop ja harrimatta, kes ennamiste „minno omma“ ja „sinno omma“ wahhel suurt wahhet ei teinud ja tihti pöidla pitkemaks kaswada laskis, kui teised sõrmed. Mis piddi seal lastekaswatamisest wälja tulles? Anna

sai kaswannahematest, mis suurem hulk temma sarnastest sawad, kui nad waesed on: wähhä süa — palju tööd ning söimofõnno, ja kui taewa Issa mitte isse omma sõnnaga polleks awwitama ja trööstima tulnud, ta olleks foggoni mahhajätud ja unnustud olnud.

„Agga“, küsis üks ehk teine, „eks Anna läinud ärra, kui kaswannahematele tülliks olli?“ — Di jah, küll ta hea laps olleks läinud, ja mõtles wist enne se peale, kui meie mõllemad, agga kas ta siis kochtis? — Kui Anna kolist wälja sai, pallus ta tohtomehhi, tedda tenima panna, et omma leiba sööks ja kaswannahematele kaela peal ep olleks. Agga nüüd olli luggu lahti! „Kas nemmad pidada uest temma eest kõndima ja murretsema? Temma olgo rõmus, et ühte kochta jada wõida!“ Kõõt agga ei olleks tedda foggoni ärralasknud, isseärranes nüüd, kus ta tütre pulmad ufje ees ollid; sest Anna olli keigega rahhul ja maia murre temma kaela peal, ehk küll Kõõt tedda paigal ütles rissuks ees ollewad, ja hommitust õhtuni tö ja waewa ille raggas ja söimas.

Nenda olli Anna weel tännini Suttleppa perres, ja filmapisaraid ning nuttopäiwi olli tal enam kui rõmotundi.

Lapsest sadik ollid Anna ja Jakob ühhes olnud, kofko kolis, luggemas ja Jummal armul käinud, sest mõllemate emmad ollid sõbrad, ka jubba lapsest sadik. Neg olli lastest innimesjed teinud, agga armastus, süddames olli ka kaswanud, ja kui Jakob 23 ja Anna 20 aastaseks ollid sanud, teadsid mõllemad ka, et teine teiseta ellada ei wõiks. Et

Djamölder naljalt üht werrimaest minniat wasto ei wöttaks, sedda nad teadsid ka, agga möllemad ollid nored, wõisid ning tahtsid odata, ja lubbasid enne surra, kui teine teisest lahkuda — kuida se nore rahwa wiis ikka peab ollema! — Igga linna ja külla, ma ütleks praego igga perrel, on omma sallaja sossisejad ja possisejad, kes suremat rõmo ei tunne, kui üht koggematta kuulnud salladust õige ruttu just sellele kulutada, kes tedda koggoni teada ei pidand sama — kas Männiko külla üksi neist ilma piddi ollema? Polnud weel näddala päwad möda, siis teadis Djamölder otsast otsani, kuida loud seisid. Agga nüüd olli tullitallus. Andres raggas ja karras, et tubba kõllas, ja kinnitas wimaks wandega, enne surra, kui sedda narrokaela maiasse wõtta. Jakob jäi isja kisa jures waggusi, agga wannamees tundis omma poega ja teadis, et ta nijugguses asjus nalja ei teinud. Agga ta lubbas ka ommas süddames, keif mis ial wõimalik, tehha, laste süddamid lahjutada ja armastust keige jurega seest wäljakiskuda! Kas nõu korda läks? — Mis ep same nähhä!

Se olli Djamöldre iggapäine õnnetus ja süddame wallo.

Nenda seisid loud Djamölder: nüüd pörame kord silmad ühhe innimesse peale, kes küll õigusse pärrast wäärt ep olleks, et üks õige koer ta peale augub ja õige mees ta peale süllitab, agga tedda m'e siiski ka tundma peame õppima.

„Kirja-Tiits — ta kandis sedda nimme sest sadik kui ta wannaste kord wallakirjutaja olli olnud — Kirja-Tiits olli essimenne wahhellandja, sõnna-

käänja ja kõrwapuhhujä Männiko küllas, üks tae-
wasse Issa päwawarras, kes keige nurgelissemat
luggu ümmargusjes wõis lobbiſeda ja sõnnad
mõistis ſeäbida, parrem kui mõnni kõrtsitüdruf jalgu.
Häbbematta ja julge — tulli ta taffautſeſt jälle
ſiſſe, kui tedda eest wäljawiſſati, ja ilma Kirja-
Tiitſuta ei ſanud ommeti ükſigi läbbi; ſeſt wõrro-
kael mõistis keikile, parrem kui mõnni kuppõ- ehk
nõiaeit, mõkka mõda räkida. Kirja = Tiits aitas
koſſida ja matta, pulmi ning jodud tehha, kirjutas
keik palwekirjad ning rendikontrahtid, ja keige Män-
nikoküllas polnud üht ainuſt maia leida, kuhho
Kirja = Tiitſo terraw ninna ja rõugend näggo weel
polleſs tunginud. Ja teäda muidogi; ikka haſſas
ſõrmede külge ſedda teiſt, ſeſt kui ammet ka ei
auuſta, ſiis ta ommeti toidab, ja keik mis ei kar-
jund, ſel olli Kirja = Tiitſo taſkus rumi. „Nattuke
walleſtada, nattuke warrastada, ſe on ni hea kui
pool adra maad“ — waat ſe on ſõnna, mis juſ-
tament Kirja = Tiitſo kõhta ſündis. Seſt libbeſabba
puhhus mehhel ja naeſel kõrwad täis, aias lapſed
ja wannemad kõkko, kui agga omma kaſſo leidis.
Kus puud raiutakſe, ſeal laaſtud langewad. Suh-
tus küll kord ka, et kui aſſi liakſ läks, mõnni laaſt
märgid kõrwapuhhujä ſelja peale malis — ſedda
ta rapputas mahha, nago koer wet — mis temma
ſuggune häbbiſt ehk auuſt teadis? — Ühhe ſõn-
naga: Kirja = Tiits olli üks pärris Judas (ſeſt pun-
nane pea olli tal ka) ſedda iggas aſjus wõis
prüfida, kui agga mitte — hea peale!

Sutleppa Lõns kirriko tagga olli Kirja = Tiitſo
hea ſõbber ja wadder, — eſs teäda muidogi: kus

põrm maust ja roe rattast jääb? Djamöldrega agga olli asfi wilto läinud, sest se olli Kirja=Tiit= sust lord hästi petta sanud, ja ses asjus olli Andressel immewäärt hea pea: sedda ta ei unnus= tanud naljast ärra! Siiski olli Djamölder wiim= sel aial kelmi wasto jälle nattuke lahkemaks läi= nud, ja Kirja=Tiits, selle peale uhke, ütles tihti Tõnso wasto: „Panne tähhele, wadder, panne agga tähhele, ta tulles ommeti taggasi, — kui ka ütspäinisi koolmeistre Anna pärrast;” ja stis hir= witas wõrrokael, kui olleks tal Djamölder jubba kottis — ja parrako! kelmil olli õigus.

Uhhel laupäwal enne Sõulo olli Djamölder liina wilja münud, ja et kaup tullus olnud, olli Andresse südda rõmus ja näggo lahke. Koio pole sõites olli ta jubba tüf maad liinnast kaugel, kui ta Kirja=Tiitsõ kätte sai, kes liinnas ka sedda teist olli tallitamas käinud. Kui endine kirjutaja wanna riklast Djamöldrit omma kenna runadega näggi tulleswad, jäi ta allandlikult tee äre seisma, tõm= bas mütsi peast ja kummardas mani, kui olleks Djamölder mõnni kohtosaks ehk mustatuemees ol= nud. Rasw pettab hiri lõkso, ja kelm teadis, mis ta teggi.

Uhhel Djamöldril olli se wägga mele järrele. Alkiste pidas ta runad kinni ja hüdís:

„Tiffu peale, Kirja=Tiits, minno runad jook= wad ruttem, kui sinno jallad, ja mõtlen: on ilka parrem allandlikult sõita, kui förgilt jalla jooksta.”

Nago wälk olli Kirja=Tiits wanke peal ja nüüd wahhutas su tännust ja kitussest; agga meh= hite jäi õige kohtuma, kui Andres armolikkult ütles:

„Võid minno kõrwa õlge peale istuda, jutto aiades lähhab te lühhimaks.“

„Ei nüüd wannamehhe surm wõi ennam kaugel olla“, mõtles Kirja=Tiits, wöttis hõlega kae hännad lahti ja istus Andresse kõrwa mahha. Sut kõnne langes turro hinnast tännawuse ilma ja külwi peale, tunni wimaks Kirja=Tiits Djamöldre runi kiitma hakkas.

„Se on tõssi,“ hüdis ta ja lõi nahl püksi peale, et agga laskus, „se on tõssi: uhkemid lomi polle kellegi krahwil ehl wüerstil!“

„Agga mis nad ka makswad!“ wastas Djamölder, kellele kelmi kitus nago julla messi möda rindo mahha läks, — „kaks kõrged nisko koormat on nende eest liina sõitnud! Siiski, mis sest wigga? Meiejuggusel on weel ennam salwes.“

„Muidogi,“ wastas Kirja=Tiits, ning melitas ja lippitjes maggusaste ebdasi, tunni wannameest õige hea tuio peale sai; siis küsis ta häkkiste:

„Trimmu perremees, ärge pange pahhaks, agga ma ollen jubba ammo immeks pannud, et t'e ifka weel isse ladale sõidate; — teie rikkusega ja aastadega wõiks se tö Jakobile jada. Ta polle jo ka ennam laps ja kauplemisse polest wõiks Juidid weel temmast õppida.“

Djamölder watas tüf aega mahha, siis ütles ta mõttes:

„Tõssi kül, küllap ta nenda on, agga asfi ei lähha ommeti korda, mitte foggoni! Ussu mo sõnna, Kirja=Tiits: ma istuksin ka parrem soja ahjo tagga, kui et siin wanfre peal pörrun, agga — igga mehhe king piggistab ta omma jalga!“

Nikaua kui ma isse weel wähhete jallul ollen, ei anna ma perremehhe keppe läest. Meie päiwil on nore rahwal isseärranis mõtted ja liate weel minno Jakobil!" Ja et wannamehhel just könne tuio olli: "Sadaks ma tedda liina" — lisfas ta jure, "siis lähhäks luggo weel hullemaks kui ta on, sest teregemalt ei wõiks ta kuskil Annaga kokko sada, kes igga laupäaw Sutleppa Rõda nattusest wõid, munnad liina wiib. Kirriwasse pärralt! Ma peaks jo laste ja wannade naeruks sama, kui ma isse kõiit hakkaks löma, kellega mind puakse!"

"Eks wadake lord", liikfas Kirja-Tiits wannameest puuska, "kui hunti hiiad, siis on ta põsa tagga." Kümme kond sammot nende ees käis Anna, kes, tühhi korn käe otjas, liinast koiu pole tõttas.

Djamölder ei lausunu sõnna, agga ta wiskas pea kullasse, willistas lord, ja nago wälk lendasid wanger ja hobbojed waesest lapselt möda, kes kohudes kõrwale astus.

"Dot', oot' wennike," mõtles Kirja-Tiits, "sinno mehhiksele pannen ma weel kirbo kõrwa, kenneft ja ni pea lahti ei ja."

"Mis tõssi, on tõssi, ütles ta rebbase wiisi naerates ja watas wõersilmi wannamehhe peale, "üks kenna tiittarlaps on koolmeistre Anna ja üht illusjat minniat toob Jakob teile maiasje."

"Mitte ni kaua kui minno filmad lahti on!" karjus Djamölder, punnanen nago kedetud wähk. "Küllab leiame hullu koerale weel raudahhelad!"

"Sellele mitte," hirmutas Kirja-Tiits, ja kui teie tedda ka paelu pannete, teie perrenaene lasseb tedda ommeti jälle lahti."

„Minno perrenaene?“ küsis Djamölder ja aias filmad pärrani, „jampsid ja, wõi olled ja purjus?“

„Ei foggoni,“ kostis kelm, „mul tulleswad agga ni isfeärranes mõtted.“ Ta pöris pea Andresse kõrwa nale ja sosises: „Olete siis foggoni ärra-
ummustanud, et Anna kaddund isja wannaste teie Lisa järrele kosis? Kas ta omma endise peiofese rütrele pahha hakkab sowima? — Seeb se on: wanna armastus ei kustu,“ naeris kelm sure hälega. „Agga mis se mulle korda lähhäb?“ — lissas ta jure ja teggi üht ni ilmasüta näggo kui rebbane kui ta kannawargilt tulles — „juttust tulles jut, ja Trimmo perremees on tarf küllalt, ilma minno abbita arro sama, kuida loud seiswad.“

„Agga õige isja ja naesemees olleks telepeksjat piitsawarrega wanfre pealt mahhaaianud, ja talle sedda teist tee peale kasa annud, mis messimaggus ep olle — agga kus Djamöldril sedda mele pidbi tullesma? Ta istus õllekubbo peal nago Lotti naene, kes solasambaks sai ja ei lausunud musta egga walget. Kirja-Tiits olli kawwal küll, isse ka suud piddama: ta tahtis wannamehhele aega anda, kuuldud sõnumid põhjani ärraseada. Wahhete wahhel kulis kõrwapuhhuja Andrest kord „oi! oi!“ ütleswad, muido agga jäid möllemad wait, kummi Männiko külla laugelt paistma hakkas. Siis ütles Djamölder:

„Astu mahha, Kirja-Tiits ja minne siit otse Arre Toma kaapsaaiast läbbi, ma ei tahha, et weslerahwas sind minno wanfre peal näewad —

Ja mis m'e weel issestses räkifime, se jägo meie tahhe wahhele."

"Muidogi, muidogi," wastas Kirja-Tiits, kargas wanfre pealt mahha, tõmbas süggawaste mütsi ja sabastelles ülle aia koiu pole, täis rõmo, et assi forda läinud.

Djamõlder sõitis sam sammult ja süggawas mõttes wesse pole, kus tal pits ja karjafants sabba lippitsedes wasto tullid.

III.

Üts küllafail.

Pääw pärrast sedda olli pühhapääw ja just teine „Kristusse tullemisse pühha" aastal 1811. Pühhapäwa rahho hingas Männiko külla ülle, kus pikkaste ja täieste kirrikofella helliseminne Issanda päwa tullemist kulutas.

Ra Djawestel olli tänna keif wainne ja pühhapäine. Lapperdajat weskerrattast olli sullane Hans eile õhto jubba seisma pannud, kuida se maiawiiis olli, sest sadit kui wagga Lisa siin talitjes ja wallitjes. Mi kaua kui Andres ka selle „ue kombe" wasto olli tõrkund, mis „pühast tahjo sata," wimalis olli ta piddand järreleandma, ja nüüd olli ta sellega üsna rahhul. Mitte sepärrast, et ta isse kiriko läks, waid Djamõlder mõtles ikka: „Pühhapääw wöin ma tehha, mis ma tahhan" — ja kui keif ümberringi wait ja rahhulil olli, wöis ta keige parrem fastides ja laetades framida ja seädida.

No kas Djamölder siis koggoni firriko ei läinud? Di jah, küllalt! Issesärranes pärrastlõunat olli ta bige jaggedaste seal, sest peaga firriko laua peal, olli siin palju parrem maggada, kui õse wõdis, kus kange kõhha pinas ja waewas. Öppetaja jutlus olli Andresel, mis lastel emma peatsiminne: ta uinutas maggama!

„Tänna olli Djamölder jubba hommikust sadif kotto ärra, kus? ei teadnud fegi. Muido pollefs sedda üksigi immeks pannud — se asfi sündis jaggedaste, ning terretamisse stehf Summalaga jätmisest polnud Andres ial suurt luggu pidanud — kuida ööldud, se pollefs muido immeasfi olnud, agga Andres olli tänna pühhapäwa wammusse selga ja ue mütsi pähhä pannud, üks asfi mis agga kolm kord aastas sündis (Jõulus, Lihhawõtte ja Suiste-pühhil) — kullutamisse polest! Et ta eile õhto Kirja-Tiitjoga koio olli tulnud, olli Djaweskel ka jubba tuttan asfi — kes rahwa ju finni peab? — ja iggaüks arwas wannamehhe tännist kälfo sellega ühte minnewad. Üks ütles ühte, teine teist, agga biget otsust ei sanud fegi. Perrenaene olli wait, agga ta südda olli raske ja wäggise püdis ta üht mõttet unnustada, mis tal iffa ja iffa jälle pähha lippus tõusma. Menda läks ennelõuna möda, pärrast lõuna ja õhto tullid kätte, Djamöldret polnud nähhä egga kuulda. Sirm tõusis Lisa süddamesse: kus wõis Andres ni laua wibida? Jubba tahtis ta omma ahvastusses tedda otsima fata, seal kulis ta korraga ünewärrawa kääksu wat ja jooksis rõõmsaste wälja, perremehhe wasto.

„Terre õhtust, armas Andres!“ hüdis Lisa

jubba kaugelt! omma teise polele wasto, „Tänno Summalale, et sa ükskord koddo oled! „Sa ei ussu, kuidu hirmul ma sinno pärrast olin!”

„Ennä, wata immet!” wastas Djamölder pilksjal kombel ja panni waggusi üuewärrawa finni, „Nüüd ma tean, mikspärrast tänna löunast sadit mo wasjal kõrw ni kangeste hugas.”

Lisa ei wastanud sõnna, agga südda olli wallo täis omma mehhe alwa terretamisse ülle, ja kuida ta Andrest tundis, olli paks ots alles tullemas.

Mollemad astusid tuppa. Kui Andresel jälle tolmone weskewammus selgas ja pibo ots suus olli, tõmbas Lisa tedda ahjo ette pengi peale mahha, panni kät ta ülla peale ja küsis lahkest:

„Agga nüüd üttele mulle ka, wannake, kus sa tänna käisid?”

„Muud ühtigi?” kostis Djamölder koggoni isjeärranis kombel ja tõusis järsko jälle üllesse, „sedda woid sa peagi teada sada: Ülleso Mihkle Lena jures, kus ma kosja loud nattuke järjele saatšin meie Jakob ja temma rikka tütre Kadri wahhel.”

„Isand ja Summal! sedda ma kartšin!” hüdis Lisa kassi kofko liies, ja pisjarad tõusid tal filma — „Andres, on's se jo kõrwu ja kindel tahtminne?” küsis ta siis, pool lotes, pool kartes.

„Ni tõest, et ma tullera pühhapääw se peale Summala armule lähhän” kostis Djamölder kortsus kulmul.

„Selle koeraellule tahhan ma otja peale tehha! Hullemaks kui asfi on, ei wõi ta ennam minna; agga kunni minno filmad lahti on, ei pea mo huffaläinud poeg mul sedda narrokaela maiasse toma, ja kui sinna neile ka kümme ja

saddaford omma abbi töotaks! Veel ollen ma perremees maias ja sinna salla-us olled mind wi-
mast korda petnud!"

Lisa olli üks tassane abbiõnne, kes muido sure kannatussega omma mehhe iggapärawast urrisemist kandis, nende sõnnade peale agga tõusis ta üles, astus Andrese ette ja ütles selge ning kindla heälega:

"Andres, so häbbematta ja üllekohtused sõnnad minno ülle annan ma sulle andeks — wata kuidas selle polest omma süddame tunnistusega õigeks jaad! Et sa agga omma ainust last ühhe ni ülle-
anneto, ahne ja häbbematta naesterahwale kui ülle so Kadri on, ärra tahhad müa, senna sekka on minnul, ta lihhase emmal, ka üks sõnnake räkida."

"Muidogi," karjus Kaewomõlder, tullipunnane wihasest, "sul olleks veel hea meel pealegi, kui werrinwaene koolmeistre tüdruk ennast keige suguwõssaga minno laua äres täis sööks!"

"Wata Andres, seeb se on," wastas Lisa wagusi, sinno põhjato ja pärrato ahnus teeb sind lahtisel silmil pimmedaks, ja aiab sind so omma lihya ja werd ärralauplema. Ülesu agga: kaks-kümmendnessi aastat täis waewa ja risti on mind sind tundma õppetanud! Rahha eest annad sa teif ärra, mis igga ristiinnimenne pühhas ja kaliks peab — isja ning abbiõnne armastust polle sa ial tunnud! Kas õnna Kattaga polnud luggu karwa pealt sesamma? Kaabri Märt olli sul liaks alw, ehk tal küll nisamma paljo, wõi ennamgi on, kui meil: Katta pididi wäggist salja emmandaks sama. Sa kui wimati pikkisilmi odatud kossija tulli, kes rõmustelles ennam, kui sinna, penitesse

ja uñle liina herra ülle, kes takka järrele muud midagi polnud kui mõnni üllseehhitud hilparrakas, ja kel ennam wõlgo olli, kui karmo peas! Agga Jakobit ei pea sa nenda ärramiima, sedda tootan ma sulle Jummal silma ees, sest minnul on ka vigus temma peale, kõrge ja kallis emma vigus, ja selle eest tahhan ma seista ja sõddida wiimse ello õhhani!"

Se tulli Djamöldril ni järsko, et sõnna suust wälja ei sanud. Kas se temma allandlik ja sõnakuulja Lisa olli, kes praego ni julgeste kõnneles? — Lisa olli taksane naene, agga ta olli naene, ja tundis omma Andrest nago omma särgikäist, sepärrast kõnneles ta eddasi:

"Arwad sa, et ma ei tea, kes sulle need warblased pähha on pannud? Gile õhto jubba kuulsin ma, et sa wanna jõlleda Kirja-Tiitsoga ollid tulnud. Küil minna wõisin seal heästi läbbijuggetud sada! Wõid sa Jummal ees wastata, et sa selle ülleannetuma kõrwapuhhujast omma naest ja last rojastada lasjed? — Andres, kule mo wimast sõnna: sunni omma ainust last, sedda üllejäänud naest wõtma, te omma abbiäsa ja poega õnnetumaks, agga siis ärra sowi, et ma üts filmapill kauem sinno kattukse alla jään! Te siis omma mammonaga, mis õige arwad ollewad; minnule agga wõtko Jummal pea üht rahhulist surmatunnifest sata, et ma omma lapse õnnetust ja taewa Issa nuhtlust sinno ülle ei näeks!"

Siin lõppes waese emma jõud; pissarad tikkusid tal silma ja süggawast hinge tõmbates põrista ümber ning läks pikkamiste kambri.

Djamölder istus sõnnalausumatta laua äres, agga pisse ruttoga lendasid mõtted wannamehhe peas. Dnsa Katta nimmi olli nago offas ta süddamesse tunginud; temma Lisa, kedda ta ommal wiisil ka armastas, olli ni kindlaste temmaga rätinud, kui muido ial, jah: koggoni ähwardanud, temmast ärramiina, kui assi liaks lähhäks! Kas temma, rikkas ja uhke Djamölder pididi sellepärrast kirriksanda ehk koggoni kohto ette kutsutud sama, keige külla kõnneks ja naeruks? Sähhårdused mõtted püüdsid Andresse pead lõhkiaida. — Tund tunni peal läks möda. Müüd tulli ka Jakob koio, kes pärrast lõunat küllas olli käinud, ja et emma jubba wodes ja issal jälle kord pilwne tuio olli, läks ka temma pea puhkama. Dues olli kange lummetuul tõusnud ja tuul hullas ja kiinus wesse ümber et afnad löggisesid.

Käed selja peal käis Djamölder tubba risti ja pöigiti läbbi ja tund tunni peal läks möda.

Agga midda hullem õues tuul mäsšas ja rahhe afnade wasto löi, kedda waiksemaks läks torm Andresse süddames, ja — wiha minnit, kahhitusse tullit! Müüd, kui ta waiksemalt asja ülle järrele mõtles, olleks ta kes teab mis armud, kui ta tänna mitte Ülleso Lena jures polleks käinud. Sa olleks ta alles praego nurjatumat Kirja-Tiitso kätte sanud, keige selle pahha walmistajat, — kes teab, mähhårdune uus fissa tänna weel Djameskel olleks tõusnud!

Agga kambri miina ja omma Lisat andeks palluda — jeks olli Andres ommeti liaks kangekaelne!

Wimalts panni Djamölder ukse luffu, tõi põnigult ühhe hobbose tekki, kenne sisse ta ennast mäsiss, ja uinus ahjo pengi peale maggama.

Teisel hommikul läks ello Djawestel omma wanna wisi ebdasi. Subba Sakobi ja westeperre pärrast rätisid Andrest Lisat pääw ülle, mis just tarwis olli, pärrast lõunat ka sõnna kats ennem, ja kes luggu põhjani ei tunnud, pollets wist mitte arro sanud, mis eile õhto kahhe abbiellorahwa wahhel sündinud ja rägitud olli. Jakob isseäraneis leidis isja tanna lahkema ollewad, kui muido, ja lotis sest omma koshjalouule head.

III.

Pühhade laupääw Djawestel.

Jõulud tulsid ja läksid. Mitte pole sõnnaga ei tulletanud Andres egga Lisa mele, mis nimmetud õhtul nende wahhel rägitud olli, ja maiaseisus Djawestel olli justament, kuidas ta 24 aastat olnud; mitte parrem ja mitte pahhem.

Kuida ta nenda küllades on: waiuste päwa ja näddalate peale tulsid waiused päwad ja näddalad ning Sürrifu olli ukse ees, enne kui viete järrele mõtlema said — üks ku, kennest rahwas ütleb, et weel tuiokam peab ollema, kui mõnni tannokandja naesterahwas.

Lihhawõtte pühhade laupääw olli käes. Wäljal viies orras, lõõke laulis, ja Summala päike lautas wiinse lumme nattulje tee ärest ning wäljalt, — toas harrisid ja korristasid perrenaesed,

sest talline must tahtis põhjani väljapühhitud sada, ja nurkas otsid Minni Marrit ka alles pillisilmi saiapulli, mis emma neile lubband, kui illusti toas istuks ja rissuks ette ei tulleks.

Djameskel ei pannud küll ka üksgi käed rüppe, agga surem töö olli tehtud, sest Lisa wagga pruut olli, igga laupäwa õhtut tõssise melega wasto- võtta. Teistviisi olli luggo Andressega: mil tem- ma põhjato ihnus tööl ja orjussel otša leidis? Subba hommiko warra olli ta Jakobit wiljako- maga liina saatnud ning otas tedda nüüd pilli- filmi koio — mitte isjalikko armastusse ehk püh- hade laupäwa polest, — kus ja sellega lähhad! waid et agga — koppitad böge pea laetasse saats. Päike hakkas werima, agga pois ei tulnud. Igga wantre mürrinal jooksis wannamees ufsse ette, agga päike olli loja minnemas, sullased tüdrukud tullid põllult õhtule — kes ei tulnud, olli Jakob.

„Emma, kui poisil nore runaga õnnetus juhtus?“ ütles Djamölber perrenaesele, kes põlle täie soja pullidega kõgisti tuppä astus.

„Ärra karda,“ wastas Lisa, „Jakob on hoiakas ja te piä, mis õnnetus tal wõiks juundida?“

„Kus ommeti mo meel ja mõtte olli,“ ütles Andres ka kohhe fibbedalt, „et ma isse liina ei jõitnud? Agga ma ütlen ikka: sest poisist ei tulle ellades head wälja, ja kui ma isse hommitust õhtuni jallul ex olleks, siis

Andres olli just hea jone peal, isse ennesele kitusse laulo laulma, seal kuuldi üues innimeste kisa. Nuttu astusid mollemad wälja, ja mis nad nüüd näggid, wõis küll juddant tulkuma aiada.

Pittje ruttoga lendas üks wanger — Djamöldre kõrge westewanger — tahhe hobbosega weste pole. Hobbošte lahkad lendasid ja midda waljum wanger kõrristas, sedda hullemaks läksid hobboosed, kenneel jubba ammo ohje egga kutsarit ep olnud.

„Taewane Issa, kus on mo poeg!“ karjatas Lisa innimeste hulka, kes üksigi lõhkujaid lomi finnipiddada ei julgenud. Issa liggemale aiasid hobboosed — seal kiskus Djamölder hirmoga üewärrawad lahti, ning isseennast senna tahha peastes, näggi ta hobboosed kui wälk wärrawast läbbiaiwad, teist tiwa purruks kiskuwad ja wärrisedes ning wabbisedes talli ukse ees seisma jäwad.

„Nüüd,“ mõtleb naber, „küsis Djamölder omemeti keige eesmist Jakobit järrele!“ — Jah, ota fenni! Seks olleks tal jo piddand issa südda püues ollema. Kui Andres hädä mödäs näggi ollewad, astus ta firrudes ja wandudes liggemale, ja kui weel lõhnutud riistad ja murtud rattas ta filma löid, olli luggu koggoni lahti!

Seal karjatas korräga üks heäl rahwa kärä ja perremehhe wandumisse sekka: „Üks surnud wanfre peal!“ — Nago olleks pifne keset rahwa sekka lönud, jäi keif wait — siis mõttis wimaks sullane Hans süddame rindu ja astus wanfre peale.

„Tulle Summal appi, koolmeistre Anna!“ hüdis ta üllewelt mahha, „agga ma ussun, surnud polle ta mitte!“

Djamöldre näggo nende sõnnade jures ei haffa ma katsumagi malida. Mikaua kui Annat tuppä kanti ja Lisa omma samariti süddant wäse lapse wasto üllestunnistas, teggi Andres preestrit ja

lewitit. Silmad punnis ja käed ruskikas luris ta ühhest nurgast teise, ja polleks hoow küllarahwast täis olnud, kärra olleks wist praego jubba lahti läind.

Lisa murre ja hõle läbbi olli Anna raskest minnestusjast üllesärkand, ning juttustas nüüd nuttes perrenaesele, kuidas keif tulnud olli. Raske selja täie turdud pudega tõttanud Anna koio pole, kui parrajalt Jakob tühja wanfrega tedda tagga sanud. Jakobi palwe peale olli ta koormaga wanfre peale istunud — seal, senni kui noormees üht rattast seädind, hakkand noor ruun kargama, ja enne kui Jakob weel ohjad kätte sanud, lendanud wanger hobbostega jubba omma teed.

„Jakobit on taewa Issa armolikkult kahjo eest kaitzenud,“ ütles Anna weel wärrisehes, „minna agga ollen põhjato hirmo ja ahvastust kannatanud. Teine pool külla katusin ma mahhahiippata, et ma, keifede naeruks läbbi külla weddada ei saaks — agga raske minnestus langes mo peale, kunni praego teie kätte wahhel jälle üllesärkasin.“

„Waene Laps,“ ütles Lisa filmapispartega, „Issanda käsfi on raske sinno peal, agga ta isse teab, mis peale se hea on. Temma teed on imelikud ja temma arm igga hommiiko uus meie ülle.“ Kui ka keif sind tõufawad — ussu agga ja ota! Nutto ja palwe seme saab rohket ja rõmust wilja kandma, kui ka mitte siin ilmas, siis ommeti tõeste seal üllewel!“

Wagga perrenaesel trööstmisje sõnnad waigistasid wimalis Anna kuruwa süddant. Käsfi käes istusid nad teine teise kõrwas: langeja päike läikis arm-

laste afna läbbi tuppä, ja emma ning tütre peale tuli üllewelt se rahho, kedda mailm anda ei wõi — agga parrako! mitte kauaks. —

Pea pärrast Anna minnikut jõudis Jakob toio. Due peal jubba wöttis issa tedda wande sõnnadega ja ähwardustega wasto, mis pojale punna palge ja oftad süddamesse atasid.

„Kaitse mind, emma,“ hüdis ta tuppä astudes, „kaitse mind issa ja mo ennese eest!“ Ja enne kui waene Lisa weel sõnna suust sai, möiras Djämölder tagga järrele: „Seisa, huffa läinud pois, seisa, et ma sind mahhalassen nago hullo koera“ — ja nago nool olli ta kambris, kus laetud püs wodi ülle seinas rippus.

„Pöggene, Jakob, pöggene!“ karjatas Lisa surma ahbastuses, „Issand kaitsko sind ja andko minnule jõudo — —“ ja senni kui Jakob toast wälja ruttas, wöitles waene emma pool meleta Andressega omma ainsa lapse, omma lihha ja werre eest — — ja emma armastus toetas ta nõdra fät — ta sai wöito.

Ello waewaga kiskus ta püsfi Andresse fätte wahhelt, aias laenge läbbi afna ja töttas siis maiast wälja, teise küllasse, ühhe suggulasse jure elloasset otšima.

Ja kui ta nenda langejas widdewikus kaugemale totto ärra töttas, aino ütsi omma surmani rõhitud emma süddamega laggeda murro ja nõimme wahhel — — — hakkasid parrajalt Männiko küllas puhtaste ja selgeste kirrikotellad hüüdma, ja nende hellin kulutas rõmoõiskamisega sedda rahho ja armo sõnnumed: „minna ellan ja teie peate ka ellama!“

Ja üks rahho ning waigistusse sönnum olli se tella heäl ka selle parile, mis Sutleppa aedas öunapu al seisis, ümberringi öhto pimme, pea ille tähtis taewas, ja süddames — kaddund lotus ja raske lahkmisse kibbedus. Jakob olli Annale keif kõnnelenud, ja silmaweega pallus wagga tüttarlaps tedda, isja tahtmist tehha ja temmast lahkuda. „Lapse kōhhus ja maia rahho ei tohhi rikkutud sada, ja kui üks meie seast önnetumaks peab sama, olgo se minna! Waene laps saab peagi unnustud, agga Summal hoidko, et minno läbbi üks isja ehk emma südda murtud saaks!“

Kas Jakob Annat jõudis teise mõttele sata? — Kes teab? agga mis ep ta nenda olli, sest kui mollemad lahkusid, olleks üks kolmas neid ühhest suust kuulnud ütlewad: „Tru — iggawest!“

Weel kaua pärrast Jakobi lahkmist seisis üks tüttarlaps Sutleppa aia äres ja süddame põhjast tõusid palwed taewa pole, kus üks silm on keige ille walwamas, ja üks kässi keifi kaitsemas, kes temma pole hüüdwad. |

Ja mis teggi wanna Djamölder? — Ennam surnud kui ellus istus ta pärrast Lisa minnikut ahjo pengi peal — nüüd olli jo keif nenda tulnud, kuida ta kartis! Hirm, wiha, häbbi, waen mäsasid ta süddames, kui agga mitte — kahhetsus! Ta süddame ümber olli weel paks jää koor, ja taewa Issa wits pididi kibbedam nuhtlema, kunni se sullama hakkas. — Töest, Apostle sōnna ei walleta, kui ta ütleb: rahha ahnus on keige kurja juur, — ja: mis innimenne külwab, sedda saab ta ka leikama!

IV.

Rats head jõbra piddawad üht head nõu.

Näddal näddala peale olli mödaläinud, kuida siis päwad Issanda iggawesse kässo järrele tulleswad ja lähwad — tännane pääw mattab eilast ja hoomne tännast, — innimeste kahjust eht rõmust, murrest ja lotussest holimatta.

Männiko külla olli omma kewwade ehted ümberpannud, ja õitsewa pude ning halsendawa asade kõrwa sündis sinnaja taewas ning linno ja innimeste rõmolaul. — Kas Djaweskel ka? — Summal parrako pean wastama: ei mitte! Siin olli wanna rio ja tülli waim asjet teinud, ja Djamölder olli liaks nõdder, tedda Summala nimmel wäljaaiama.

Perrenaene olli küll jubba kaks näddalt jälle weskese, pallumisese ja manitsusese warral olli õpetaja ommeti ni paljo toime saatnud. Agga kes wähheti filmad lahti teggi, wöis nähhä, et leppitus möllematel puhtaks filmakirjaks olli. Mitte Andresse pärrast polnud Lija taggasi tulnud, waid et ta Jakobis kassuks koddos ennam arwas wöiwad kui muial. Teeb ommeti üksawalt weetil wiimaks kiwile augo, — — ja emmasüdda ei anna jo ial järrele uskus, armastusjes ja lotusjes. Ja Djamölder? — — se ep olnud Lijat just mitte kutsunud, sedda ep olleks ta torre, punnia südda ial lubband, waid ta olli ni „ümberkaudo“ tulnud, teise ja kolmandama kae läbbi. Lahhutes olleks ta Lijale wist „kasa rahha“ piddand wäljamaksma,

ja kuidagi m'e tedda tunneme, — sedda ta ei wõinud. Abbiello Djaweskel olli siis nenda „head teed ja head vööd.“ Jakobist ei tehtud juttogi: ta olli naabri küllas sullaseks ja satis emmale iggas nädalas postimehhega paljo terwisid.

Et Jakob Djamöldre elloaias Annat naeseks ei wõtnud, selle eest polnud wanneamehhele kartust, agga kuidagi olli luggu sellega pärrast Andresse surma? — Jakob wõis jo sögge kül olla, sedda sandi eestweddajat wimaks ommeti Djaweske perrenaeseks tehha! — Ei, se ei tohtind siindida, selle wasto pididi üks nõu leitud sama, — agga mähhärdune? — Seeb se olli! Ja Djamöldre mõtles ja nõudis vöö ilma kui päwa, ning olli seitse päwa nädalas nurriheja abbielaja ja wäl leiwawannem.

Seal tulli Andresel kord Kirja-Tiits mele, kes jo keif nurgelist ümmarguseks mõistis tehha. Se teadis wist abbi, ja wanneamees wõttis nõuks, temmaga sõnna kaks räkida. Agga mitte järsko ja otsekohhe, waid se pididi üsna „tassahiljufeste“ ja „kõggematta“ juhtuma nago mullo turrult tulles. Ja — asji juhtus ka üsna kõggematta.

Ühhele lõunal, perrenaene olli kotto wälja läinud, istus Djamöldre aedas pengi peal ja puhkas põllotööst. Rüinarnukitud põlwe peale toetes rakis ta isseenneses:

„Ja jah, tõssi jääb tõeks: wannadus jõuab filmanähtawal kätte. Igga uus aasta wõttab tiik ello liggi; wannad peawad noordele rumi andma, ja kes teab, kes tulleswa aasta siin künnab ja äestab“ — siin tullid wanneamehhele wasto tahtmist Jakob ja Anna mele — ta jäi süggawasse mõt-

tesse ja ei pannud tähhele, kui armsaste ta pea kohhas võitewa õunapu oksad võitusid, kus üks lauloräästas omma nore perrele prustosti jaggas.

Äkkiste pakkus üks heäl wannamehhele ülle aia terre lõunat. Djamölder kohkus esmalt, kui Kirja-Tiitso punnane pea ta filmi lvi, siis mõtles ta isseenneses: „ja tulled mulle tänna nago kutsutud.“

Nago se Kirja-Tiitso wiis olli, hakkas ta sojalt omma tülla-sõnnumid puhhuma: „Kas teate ka, Trimm perremees, et tänna warra Suttleppa Tõns kirriko takka Liwa-Hannussele wõeraks läinud?“

„Kes? Suttleppa Tõns?“ küsis Djamölder wasto ja aias filmad pärrani.

„Et tehe luggo teisiti, kui ta lord nenda on“ — olli warresesabba wastus, ja et parrajalt kirriko-fellad hiiüdma hakkasid:

„Säh, kuulge isse, nüüd ta on kohto polest, jo ta siis tõssi peab ollema.“

Ses wahhes olli Djamölder liggimale astunud ja pakkus nüüd lobbisejale ülle aia kät, — üks au sedda Andres tale ka weel ellades polnud pakkunud. Kelm tundis sedda ka ärra, frapis eest ja takka jalga, ja puhhus ommal wiisil sedda ja teist.

„Mis saab nüüd Suttleppa onnist ja peo täie kartohwli maast?“ küsis Djamölder. „Et Rööd sedda nattukest kaua ennam ei pea, on läppoga katsuda.“

„Bealegi kui minna ei tahha“ — wastas Kirja-Tiits, ja lahbutas sabba nago kalkun, kui tal hea meel on.

„Ikka parremaks,“ immetelles Andres, „kui

sinna ei tahha? Egga ja ommeti — kenna —
 Rõda peale filma polle wiiskanud? "

"Sedda just mitte," kostis kelm kõhates, "agga
 ma ollen Sutleppa rahwale hiljuti maia peale
 rahha laenanud, muido olleks nad wälja wiisatud."
 Ja maggufaste naerates küüsi libbesabba: "Eks
 polle tõssi, Trimmo perremees, on ikka weel pah-
 hemaid mailmas, kui minna? "

"Hm, hm!" nurrises Djamölder, "kes teab?
 Et ommeti rebbane ial warga nimme kanda ei
 tahha." Et sähhärdused "hilparrakad" surustellesid
 ei sallinud wannamees ellades, sepärrast liiskas ta jure:

"Wata immet, mis innimesest võib sada!
 Kui so laddund isja sedda teaks, et ta pojal rahha
 laenu peal seismas on! Ma mäletan wägga
 hästi, kui kaltjus ja kattend ta ikka käis, ja et ta
 tagga külla karjasmaal otja sai."

Kirja=Tiits wöttis need happud sõnnad waggusi
 wasto, agga isfeenneses mõtles ta: "Ota wennike,
 küll sa taksud mul sedda kahhe wõrra halja rubladega."

Nattukse aia pärrast ütles Djamölder:

"Kule Kirja=Tiits, ma tahtsin õigusse polest
 jubba ammo sinnoga loffa sada — tulle ommeti
 tupp! Mo perrenaene on liina läind, muido
 peaks ja küll filmapill sest sammast uksest jälle wälja
 patserima — ja tead, ta ei pea sinnust suurt luggu."

"Tõssi, tõssi, eks ta olle," wastas häbbematta,
 "ja kui naesterahwas mind wannast sadif polleks
 wihtand, — tont teab, kust se tulles! — ma olleks
 ka ammo jubba tanno al."

Mõllemad astusid tupp. Djamölder lükkas
 riwi ukse ette — arra süddamega Kirja=Tiitsul

tulli sedda nähhes ferge wärrin peale, ja ta ei jä-
nud enne waggusi, kui wannamees tale istet pakkus.

Räed selja peal kõndis Djamölber esmalt paar
korda möda tubba, siis jäi ta Kirja = Tiitsi ette
seisma ja hakkas :

„Kirja = Tiits, — — —“ agga kaugemale kõnne
ei läinud, läkkatus tulli peale, kui häbbeneks ta
isseenne eest, selle mehhega omma murre ja sowi-
misse ülle kõnneleda. Kui kõhha mödas olli, hak-
kas Andres ueste :

„Kirja = Tiits, et ma üks õnneto isja ollen,
sedda tead ja isjegi.“

„Parrako jah!“ kostis kelm ja känis ohkades
filmi. — Djamölber kõnneles eddasi :

„Kõred wõiwad furra, wannad peawad sur-
rema, ja panne tähhele, minnoga ei turi luggu ka
ennam kauaks. On õnnis Katta — Summal
andko ta hingele rahho! — mul jubba halli juuk-
sid küllalt teind, siis on Jakob mule koggoni kirsto
naelats! Mo Lija — oh Summaluke! — Agga
mo südda ei kannata sul sedda keif süggawamalt
sellelada. Agga ni tõeste, kui ma siin seisn: assi
peab teiseks minnema!“

„Se on üks sõnna!“ kihutas Kirja = Tiits
järrele, „näidake kord, et teie perremees ollete!“

„Kui ma nenda mõtlen, Kirja = Tiits, midda
wiist asjad nüüd jubba on, ja mis neist weel
saab, kui minna filmad kinni surrin, — siis jäeb
mule wiha pärast hing kinni! Kellele ollen ma
siis siamale orjanud ja korjanud? kellele kolkohoid-
nud ja kelle eest waewa näinud? Koolmeistre An-
nale? Selle kirrikorrotile, kellest waesemat teiges

Männikotiüllas ennam ei olle? — Ma peaks jo hullem kui hul ollema, kui ma sedda salliks! — Ei, ei ja tuhhat kord ei! Enne lähhäb mailm hukka! — Sepärrast — sepärrast. — — "kõhha tikkus jälle peale — „Kirja=Tiits, Summal näeb üllewelt, et nad isse mind seks sunnivad, agga: kuida sinna minnule, nenda minna sinnule. Wanna Karja=Mats ütles ikka: koera nahhale sünnib koera hammas. Kas mõistad?"

"Weel mitte selgeste" wastas punnapea, kõrwad fikki aiades.

"Suhm!" hüdis Andres järsko, "ma arwastin sind ommeti targema ollewad. Kule siis: omma wimist seädust tahhan ma tehha ja poega pärrandusjelt wäljatõukada, kui tal ehk pärrast minna surma se löbbus nõu tulles, Annat naeseks wõtta! Kas mõistad nüüd?"

"Küllalt", kostis Kirja=Tiits waggusi, "agga selle polest jätke parrem pabber üsna kulutamatta. Kuida minna teie Jakobit tunnen, ei kõhuta se tedda mitte märki, ja sellepärast wõttab ta Annat weel üsna lahkeste naeseks."

"Kas sa hul olled!" hüdis Djamölder otse püst ikargades. "Maiad ja põllud, rahha ja rikkus üh hel pool, ja tühhi paljas sandikot teisel pool — ta peaks jo tõbras ja lõõp ollema, kui ta siin weel kolitiidrukut wallitjeks!"

"Sa siiski, Trinmo perremees", kostis Kirja=Tiits wägga rahholikkust, "ja siiski — weame kihla: ta on nenda lõõp! Pealegi — jättame keif tühja jutto mahha — kuida luggu praego seisab, kannate ommeti sõelaga wet kofko, sest esmalt: keif ei

tohhi teie muidogi ta käest wõtta, pealegi nüüd, kus ta ainus laps on — ja teiseks: mis emma polest ta omma on, peate wiimse koppikani wäljamaksma! — Kui te' mind ei ussu, — otsige omma abbiello kontrakt wälja. Ma peaks wägga efsima, kui ta seal sees sure tähtega kirjutud ei seisaks, sest ma olin sel aial isse wallakirjutaja ja teie õnnis isja ütles ikka: „Mis kirjutud, on kirjutud — sedda ei lasku üksigi koer, egga sibli üksigi kanna mahha. — Eht arwate, et Jakob emma pärrandusjega rahhul ei olle? Ma ütlen teile: ülle pea! Sa lühhidalt sepärrast, et ta nenda ikka weel jõuaks mees on ja Annat weel pealegi naeseks on sanud.“

„Tühhi jut!“ ütles Djamölder, tõmbas kappi laeka wälja ja otsis kahhekümne aastase tolmo ning ämbrikowõrgo seast üht pabberikimbutest wälja, mis ta Kirja-Tiitsõ kätte andis. Kui endine aus wallakirjutaja paar külge ümber olli lönud, hüdis ta: „Sähke, pange pril ninna peale ja luggege isse: siin ta seisab surest ja laialt!“ Djamölder teggi kuida tal wõldi: „Kus ommeti mo mõtted ollid?“, ütles ta siis ja panni pabberid laekasse taggast. Mis nüüd heaks nõuuks? Toli peale mahha istudes watas ta fulm kortsus ja kassi löua al, otsekohe ühte paika. Kirja-Tiits trummutas semikaua kümne sõrmega afnarudi peale ja willistas üht tutwat kõrtsi-laulowiit.

Tülki aia pärrast pommises Djamölder: „Sedda ma ennam ei kannata —“ ja järsko üllestõustes hüdis ta:

„Otsi üht nõu, Kirja-Tiits, „te asfi ümmargusjeks, ja ni tõest kui rahwas mind rikkaks Dja-

mõeldriks huiab — üks peotäis hõbberublasid ei ja mulle peawallo teggema!"

Nüüd olli Kirja=Tiitsul kits kae al ja ihuus Djamõlder seal, kuhho ta tedda tahtis! Ürikesse aia pärrast laulis linnoke foggoni teist laulo!

"Kuulge Trimmõ perremees", asjutas wõrro=kael kõhhates, "ma teaks hädä pärrast küll weel üht wimast abbi, kui te' isse agga mitte karrune ei tahha olla: "Muido ei sada üksford middagi siin mailmas, ja tedda üks rohhi surmast peästa wõib, se ei hakka enne tohtre ja apteefrega kauplema. Waatke, minnul on üks sähhärdune rohhi, ja kui teie Jakob ka esmalt mõlka tortso peaks tõmbama ja seestwallo sama, — ta aitab, ja se on siin peaasfi."

Djamõlder watas otes räfia filmi.

"Keige teie ähwardusse, kärä ja raggamisega" — kõnneles tarl nõuandja eddast, — polle te weel ühtigiti koera ahjo takka wälja melitand, egga ja tedda ka teggema — siin on tarwis tõt näidata! — Anna peab kõrwale sadetud sama, muido ei anna Jakob ial järrele; agga mitte tulle ja mõegaga, Summal hoidko? egga m'e mõrtsukad polle, — waid üsna kennal ja rahhonõudjal wiisil: ta peab mehhele minnema! Agga mitte teie Jakobile, waid foggoni ühhe teisele — mis te arwate? — Mind peab ta wõtma, mind! Et parrem, minna tahhan tedda wõtta! — Kuida nüüd? Agga ma lodan ka, et selle eest tännolif ollete, ja Annat mitte kerjaja kombel mul maiasse ei sada — noh, ärge kartke, ma polle mitte häb= bematta!"

„Kirja-Tiits! Se on üks nõu!“ hüdis Djämölder hülgawa filmadega. „Ja sedda wöttaks sa tehha?“

„Miks mitte?“ wastas kelm, „ma muigutan muidugi ammo priske tüttarlapse järrele moffi, — kanna lihha ifka kanna lihha!“

„Agga, Kirja-Tiits“ — küsis Djämölder tahtlaselt, agga — kas temma sind ka tahhab?“

„Tahhab? äh! äh! äh!“ naeris Kirja-Tiits, „kas sähhardusse werrivaese kirikorottil ka tahtmist tohhib olla?“ — Ta peab, weskemperremees, temma peab! Ja pange agga tähhele, wimalis tännab ta weel Summalat, et üks auwäärt mees tedda on wõtnud!“

„Sm“, mõtles Djämölder, „selle peale ei tahaks ma just ka mitte wanduda“, agga Kirja-Tiits lisjas jure:

„Ja — mis ma weel tahtsin üttelda — wanna Suttleppa Rööp peab mind aitama; sest: Anna — ehk rahha! Kas sate arro? Ja pealegi, kuida minna Annat tunnen, — ta on wagga ning heasüddamega laps ja ei lasse asja sennamale tullagi. Ehk Suttleppa wannamoor tedda küll enam orja kui inimesse wiisil peab, on ta nõia wasto omemeti tännolif ja — üttelge mo sõnna kätte! — ta lähhab lõhjo! — Ja Jakob? Esmalt saab ta küll pead norrutama ja ohkama, agga — aeg annab head nõu, ja laulo lõppetussels kulutan ma teile rõõmsaid pulmi teie Sakobi ja rikka Alleso Kadri wahhel!“

Djämöldre palled läikisid rõõmo pärrast: üks-

ainus sõnna Kirja-Tiits jutto sees polnud tal meele pärrast — mis kelm maksust olli nimmetand.

„Sa kui paljo küssid sa kasarahha?“ pärris ta kartlikkult.

„Kolmsadda rubla, mitte tenga ennam ehk wähhäm“, olli wastus.

Djamölder kargas otse püsti. „Kolmsadda rubla!!“ hüdis ta ehmates.

„Sustament ni paljo“, wastas Kirja-Tiits rahholikkult, „wähhemaga ma Annat ei wötta.“

„Paljo rahha! hirmus paljo rahha!“ ütles Andres pead kõngutes, „agga wanna sõbrusse polest leppid sa polega ka! Mlad on nappid ja minnosuggune polle ka ennam ni jõukas kui wannaste.“

Kirja-Tiits kes teadis, et wannamehhele teist abbi ep olnud, sirutas waggust kät mütsi järrele, böldes:

„Ehk leiata selle hinnaga mõnda narri, mind agga mitte!“ — Mende sõnnadega tõusis ta ülesse ja hakkas minnekut teggema.

„No noh“, urrises Djamölder, „küssides ja pakkudes sünnib kaup, ja kolme saea rubla eest woin ma ommeti suud lahti tehha?“

Et liihhidalt ütlen: mollemad auwäärt mehed said kaupa! Kaksjadda kuuskümmend rubla olli Anna werrehind, nellikümmend olli Andres ommeti mahhatinginud.

„Et surm aia järrele ei pärris“, teggi Kirja-Tiits, kel se ammet jo käes olli, jeddamaid kontrakti walmis ja Djamölder malis sure tähtedega omma nimme alla. Peale jedda sai weel nõu petud, et

Kirja = Tiits omma koshjaga alles wasto süggisit pididi tullesma, — keif „rahwa pärrast!“

Silja jõudis kätte, kui Djamölder ning ta auwäärt nõuandja lahkusid. Kui Andres Kirja = Tiits hõwist wälja laskis, kippusid koerad nago melest ärra endise kirjutaja kuinud jalgu kinni, nago olesks nad teadnud, et murjato praego üht uut kurja olli walmistanud.

V.

Mis mõtted sõdda Djaweskele, Männiko = küllasse ja Sutleppa perresse tõi.

Uts wõi teine meie seast mäalletab ehk weel, et õnnis emma ta lapse põlwes, kui wallatumat poissti waikeks tahtis sada, hüdis: „Punnapart tulles!“ — Se nimmi waigistas seddamaid igga last ja aias ennami kui ühhe wannemale juuksed peas püsti! — Pole mailmaga, mis ta omma alla olli saatnud, mitte rahhul, sirutas Napoleon I. omma kät ta Wenne rigi järrele wälja, kes temma Inglassse naabriga, ükspäinis Europamaal Prantsusse wägge ja wõimust naeruks panna julgus. Död kui päwa kõndisid wõitja luggematta wäehulgad ülle Wenne piri püsti Moskwa linna wasto, kus kõrk Prantsus Wenne riki ja keisrit omma peus arwas hoidwad! Ühke Prantsus olli kaks asja unnustanud: Wenne isfama armastust ja Wenne talwet! — Sure lotusfega kõndis ta omma teed ja ei pannud miksfi, et ühhe ainfa

auahnusse läbbi miljonid ello ning terwist kautasid. Mõnni emma poioke, kes punnase palgega ja sirge kassuga Punnaparti wäehulgaga wälja kõndis, tulli hawatud ja kawatand, ühhe jallaga ja ühhe käega taggasi, — kui ta ülleülitse weel taggasi tulli, ja mitte kangel lahhengi paitus iggawest und ei maganud! Need ollid raskest päwad rikkaste ja waestele, sure ning weikstele, ja swahädä hingas nago lupaine igga maia ning süddame peal! Mis waenlane eest leidis, sedda riffus ja põlletas, ning mis temma käest pääsis — ja sedda olli wähehe — sedda wöttis soldati läbbikõndiminne ärra. Sõa aial on parrako sõbber ja waenlane se polest ühhe: mõllemad tahtwad, üfsigi ei to, ja kust nad läbbi lähwad, jäwad halledad märgid järrele!

Soldati wõtminne, sõa hirm ja murre ollid ka Männiko küllasse wõeraks tulnud ja andsid waese rahwale palju kannatada. Mõnni maia, kust muido laulo heäl ja rõmofissa kõllasid, olli nüüd nutto ja kaebamist täis. Sõdda wöttis poia wannemate keskelt, kiskus peigmeest prudi kõrwest ärra, kes wõis üttelda, kui palju neist siin mailmas weel kofko said? —

Päike olli loja minnemas. Medas õunapu al istus, täed sülles, Lisa, Djamöldre perrenaene, ja filma eest läksid wiimsed elloaastad möda, isseär-ranis tännised, mis ni palju wallo ja waewa, risti ja filmawet ollid tonud. — Tomminga ladwas juttustasid kaks räästad ja wäljal tõusis lõuke taewa pole, Lojale õhtofitust laulma.

Seal langes selja tagga üks kääst raskest ta õlla peale — rutto pöris Lisa ennast ümber.

„Jakob! Taewane Issa — mis se tähhendab?“
 Karjatas ta ehmates. Kõhkund emma ees seisis ta
 poeg wäe mundres, leigatud juustega.

„Ärra ehmata, armas emma“ ütles Jakob,
 istus emma kõrwa mahha ja wõttis täis armo Lisa
 wärrisejat kät omma tahhe kätte wahhele, — „ma
 ollen isse sõamehheks heitnud ja lähhen home ne-
 krudidega linna.“ — „Emma“ — hüdis ta, kui
 ta Lisa suurt abhastust näggi, „emma, ma ei jõua
 üksi koio jada, kui teised Reisri ja issama eest sõd-
 diwad! Minna ei arwa sedda põlwe, kus inni-
 menne keige kallima eest sõddib, ni hirmsaks, kui
 need, kes küssendades ehk nurisedes lahkuwad! Kuis
 wõin ma filmad üllestõsta, kui teiste käd ennast
 mõega järrel wäljasirrutawad issama waenlase wasto,
 ja minna, noor ja jõukas, istun koddo ahjo tagga?
 Ma hääbeneks isse ennese eest filmad peast, kui ka
 teised mulle sedda andeks annaks! Ma tean küll,
 et ma ainus poeg ollen, agga ma tean ka, et ma
 sellega issa tahtmisse ülle mitte ei astu! Maia
 õnneto ja rikkutud seisus närrib mind kus ma käin
 ja seisjan — sinno kannatus ja hädda, kallis emma
 rõhhub mo süddant ööd kui päwa, ja ommeti ei
 wõi ma sedda keif teiseks tehha, kui ma mitte Sum-
 mala ja innimeste ees wallelikuks ja petjaks ei
 tahha jada! — sepärrast lasse mind minna. Min-
 no ja igga õige mehhe kõhhus on jo: hädda aial
 issama eest omma werd kunni wiimse tilgani wal-
 lada! Mo süddame tunnistus ütleb mule, et ma
 õigust teen. — Issand saab sind trööstima, kunni
 ta mind ükskord taggast lasseb tulla — kui se
 Emma tahtminne on!“

„Baat', need ollid mehhe sõnnad, ja kui palju meie seast nenda mõtleksid, luggu olleks parrem meie ma ja rahwaga.

Eisa südda tahtis lõhki minna wallo pärrast, agga — Jakobil olli õigus, sedda piddi ta, ehk küll kuruwa süddamega, isse tunnistama.

„Ja mis ütles Anna?“ küsis ta wimaks ja pisjarad jooksid waese emma palge ülle nago hallikas.

„Anna —“ ütles Jakob ja põris näo kõrwale, „Anna on õige ja tuggewa süddamega tüttarlaps: temma saab sind trööstima ja toetama, kui minna kaugel ollen. Tullen ma taggast, siis on ehk mõnni asj teiseks läind, ja — kes teab? — isja südda minno wasto ehk ka pehmemaks; jään ma kaugele mulda maggama — siis saab Anna sulle hea ja sõnnakulelik tüttar ollema! Armasta ka sinna tedda — minno pärrast!“

Ehha walge olli kustunud, kui emma ja poeg lahkusid. Emma õnnistusega ja temma — filma- wega antud loaga põris Jakob, kui ta Sutleppa aedas õunapu al olli käinud, omma seltsimeeste sekka taggast.

Teisel hommikul läks Jakob teiste nekrudidega linna, kust ta, (sest et nad nelli näddalt weel sja jäid) emmale ja Annale sõnnumid lubbas sata. Kui ued soldatid küllatannawast läbbiläksid, watasid neile Sutleppa õuest kaks märga tüttarlapse filma takkajärrele.

Kui Djamölder weel selsammal õhtul Eisa käest kulis, mis Jakob nõuks wõtnud, watas Andres immetelles perrenaese filma, põris waggust ümber

ja läks sõnnalausumatta weskesse. Mis ta süddames mõtles, sedda näggi ükspäinis Summal!

Mis ni mitto tuhhandale üks nutto sõnnum olli, et se Djamöldre otsata ihnussese rõmossõnnum ep olnud, mõistab iggaüks issegi. Et Männiko külla kaunis suur ja peaaego te äres olli, wõtsid rüggimentid tihti siin korterit, pea jassamehhed, pea ratsamehhed, ja mõnnikord ollid Djaweskel paar sadda meest õmaial — siin polnud jo rumi pudust!

Kui Djamöldre jubba enne Prantsussest suurt luggu — „mis üks tõrkjas rahhuto rahwas pidada ollema,“ — siis wihtas ta neid nüüd — „kus nende sõaisso temma kallist rahha sõda“ — süddame pohjast. Andres olli, muido kuulmatta assi, 800 rubla linnast wäljawõtnud, olli — et Jakobit enam koddu polnud — üht kolmat pälist piddand wõtma, kellega tal se õnnetus olli, et ta kolme eest süa wõis, — ja wimaks: kiiduwedamisje ja nappi heina kaera warral lõppesid Djamöldre uhked runad filmanähtawal nahhaks ja kondiks ärra — soldatid agga, — ta südda nuttis sees — soldatid ülleannetumad wõtsid omma lomadele mis ja kui palju agga tahtsid!

Weel üks assi närris Andrest, ehk ta sedda küll kellelegile ja peaaego isse enneselegi ei tunnistanud — murre Jakobit ülle! Agga et ta seläbbi ka leplikumaks ja heldemaks olleks läinud — mitte laugelt! Suust wasto ossa: wannamees olli tõrkjam kui muido, ja kui Jakob nelja nädala pärrast linnast isja ja emma Summalaga lastis jätta, lastis Djamöldre tedda, säratje narri tempubega rahhul jätta.“ — Weel parrem: ühhel päwal war-

ritses ta Kirja-Tiits peale ja teggi tale tuld tahha, et kord kosja louga hakkatust teeks.

Nenda läks siis ühhel hommilul kõlla läbbi Männiko külla: „Bunnane Kirja-Tiits kosjib koolmeistre Anna järrele!“ Surem hull naersid ja rätisid kenna kosjakäiaast sedda ja teist mis wist armsaste ue naesewõtja ninnasse ei haifend. Teised, mõistlikumad arwasid, et selle kosjakäimissiega wist isse luggu piddada ollema ja — need pannid munna leff pessasse.

Baesel Annal polnud agga meel koggoni naeruks. Pühhapäwal firritust tulles olli Kirja-Tiits omma häbbematal wiisil Annale omma nõust ja sowimissest rätinud. Kohkund tüttarlaps kelis tedda kowwaste, ellades selle peale mõttelda; agga Kirja-Tiits polnud mees, ni kergeste järrelandma. Hoidis Anna hommiko temma eest kõrwale, siis tulli ta lõuna ja õhto jälle — ning kui wimaks näggi, et asfi nenda ei läinud, pugges ta Rõda selja tahha.

Ni walmis kui Sutleppa eit enne olli, mõnda heaks kiitma, mis igga õige mees laitis: wanna kortsund Kirja-Tiits ja noor priske Anna — se näitas ommeti ka temmale kentsakas, ja ta ei tahtnud esmalt õnge külge hakata. Agga luggu läks pea teiseks, kui Kirja-Tiits nelja silma al ütles: „Kule wannamoor: sa aitad, et Anna mind midda warrem, sedda parrem wõttab, ehk — otst kust uth õue lähhäb! Kas mõistad? — Müüd wallitse!“ — Kuida võldud: se aitas! Müüd leidis Rõõt korraga, et Kirja-Tiits ja Anna teine teisele nago lodud olleks, ja kosja pealaeft jallakannani häid

kombeid täis olla — Annal olli ü h h e kiusaja asjemel kaks!

„Parrem ma tahhan surra, kui tedda wõtta!“ wastas waene tüttarlaps nuttes, kui Rööd ühhel õhtul jälle „kaunist kosjast“ jutto teggi. Seal ütles Rööd põlle otjaga silmi pühkides, kuhho ta wäggisi mõnne pissara püdis aiada:

„Oh Anna, sa ei tea, mis õnnetus minnule sest tõuseb, kui sinna ei ütled! Kirja-Tiits töötab mind maiast wälja aiada, ja siis wõin ma julgeste sandikeppi kätte wõtta! Sinna ükspäinis wõid mind häddast ja waesussest peasta, ja ma lodan so heast süddamest, et sa sedda ka teed! Märks olled sa 13 aastad minno kattufse al, ja — Summal näeb üllewelt! — ma ollen sind pidand ja kaitfend nago omma lihhasst last, ja sind kätte peal kannud, kui sa kolme aasta eest leetris ollid. Tuleta sedda mele ja hallasta ühhe waeße naese, so teise emma peale! Oh! arwad sa, kui Jakob ellades weel taggasi tulles, et wanna ihnus Djamölder omma ainust poega sind kosfida lubbab? Ota fenni! Enne langewad tähhed taewast ja tõuseb päike õhto poolt: üttele mo sõnna kätte! Agga egga sa ni jölle ei olle! Sa olled jo ikka mo tark ja sõnnatulelik laps olnud — sepärrast te üksford teige õnnetussele Djameskel otja, kus sinno pärrast puhhas murre ja mele haigus asset on teinud! Kirja-Tiits polle weel ammo ni hul, kui tedda siin küllas wäljapuhhutatse, ja omma leiwa nattuke on tal ka! Parrem päsoke peus, kui kottas kattufsel: üks werriwaene tüttarlaps nago sinna, ei tohhi kaua wallitsebda, muido jääb ta üzna ilma ja wõib takka jär-

rele sõrmi laskuda. Sest ütle: jah! ja ma tah-
han sind weel surmawodil tännada!"

Nenda lobbises wannamoor weel tüf aega ed-
dasi, ja polnud just wägga immeks mitte panna,
kui Anna (kedda Rööd lahke sõnnadega ülle liga ei
mõnnitand) seläbbi ligutud sai. Pallawad pissa-
rad filmas, läks ta waißelt toast wälja omma
kehwa asjemele üllewel põningal.

Mi paljo olli Röödal õigus, et ta Annat lapse-
põlwel omma jure olli wõtnud, agga armastand
polnud ta tedda ellades, ja armastusse ning armo-
leitwa andmisse wahhel on meie teada suur wahhe,
ni suur et Suttleppa rahwas tedda 13 aastas täita
ei mõistnud. Siiski ei mõttelnud Anna tänna keige 13
aastase pina ja waewa peale, waid tulletas üksnes
kedda pissut head mele, mis ta (pealegi rahha
eest) siin olli näinud — ja tännamatta südda
piddas Anna lapsest sadil süüsimustemaks süüks.

Teiselt poolt agga tõusis maenitsedes ja ähwar-
dades üks kallis koggo ta filma ette: Jakob, kellele
ta truiks jada töötand olli, kes kangel Wennemaal
temma töötusse ja sõnna peale uskus ja lotis! —
Ja temma emma, uhke ja ahne Djamöldre helde
ja tassane abbiäsa! Kes iggalt poolt tõugatud
waest last kuuljal pühjade laupäwal ni armolikkust
olli wastowõtnud ja tedda pallunud, Summala
abbi peale lotes kindlaks jada? — Se tru emma,
kes siis — isse otjani kindel — pühhal õhtul
wõeraste jures ömaia pididi otjima — — tohtis
Anna temma truust ja armastust nenda maksta?"
— Ürdaste nuttes furrus waene laps löffendawad
näggö padja sisse — — —

Kest õ leidis Annat weel mode ärel istunud, tulles raske päwade peale mõtlewad. Reige wallo ja kurbdusfest, filmapissarate ja õhkamisest mahhelt tõusis agga nago koidowalge tuisjose õ järrele lapselik ust ja lotus ta süddamesse, taewasse Issa armo ja heidusse peale, kelle teadmatta warblane kattukstelt, egga juusse karm innimesse peast ei lange. Käed ristis langes Anna põlwili mahha ja panni lapselikkus palwes keif murred Issanda süddame peale. Ja kuida temma pole õhkaminne ial kuulmatta ei järe, tulli ka Anna süddamesse rahho ja lotus taggasi. Kinnituid süddamega tõusis ta üllesse, ja lugi pole astudes, watas ta waitstelt weifse firrikoia peale, kelle mürid lugi alt paistid, ja kus teiste seas ka temma õnna isja ja emma ristid kumwalgel seisid. Need armsad laulo sõnnad tullid tale mele :

„Oh jätta murred mahha,
Mis süddant waewawad,
Ja wõtwad waewa tehha,
Et wägga kumwaks saad.
So lohhus polle seada
Need asjad ilma peal,
Kül Jummalal on teada,
Mis kassuks tulleb teal!“

Kõrges ülleweel hiilgas otjata taewa laotus omma tuhhande tähtega — Issanda walwajad filmad mailma õnne ja õnnetusse üle! Annale tullid need õnnelikud päwad mele, kus ta weel õnna wannemate jures ellas, üks rahhul ja murreta laps, kus ellad käed tedda kandsid ja armsad filmad ta üle walwasid! Issa ja emma — nad maggasid ammo muldas — ellus ja surmas truid!

Nende hana pealt tõusis nago ligutaw, läbbipais-
taw linna niiske uddo kätte! —

Hommito pool taewa külges agga läitis rööm-
saste ja hellebaste koidotäht, nago tahhaks ta wae-
se lapsed tullewaid röömsaid päiwi kulumada. Sa
ikka kindlamaks läks Anna süddamesse mõtte: Sa-
kolil truiks jada aialikkult ja iggawest!

Weike kait hakkas jubba paistma ja üks ning
teine külla kuf heält tõstma, kui Anna, jurnuks
wässind, lugi kinni panni ja uimast pead weel
ürikesse aia peale mahha heitis.

Teisel hommitul ei lausunud Rööp eile õhtuse
kõnne ülle mitte sõnnakest, olli agga Anna wasto
ni immewäärt mahhe ja maggus, et Anna wäg-
gisi arro sai, kuidas jut sellega weel ammogi otjas
ep olleks. Ka kenna peioke polnud enam näddal
otja Suttleppal nähkä, jooksis agga sedda saggedam
linna, kust ta mõndasuggo sõnnumed taggasi tõi.

VI.

Kuida Punnaparti kassi Wennemaal ja
Kirja-Tiitso kassi kosjal käisid.

Ahnus aiab auko! — Üks kuldne sõnna, mis
mitte ükspäinis Djamöldre — ka mõnne surema
mehhe, isseärranis agga Punnaparti kohta tõsfi
olli. Prantsuse auahne keiser olli omma wäehul-
gaga wimalts Moskwa linna jõudnud ja arwas
niiid õnnega kous ollerwad. Pentsakas näitas küll
ollerwad, et uhkel mõderal kegi wasto ei tulnud, agga

kes teab? — neil polnud ehk praego mitte aega! Ta otas ja otas — kui agga ikka weel innimesse hinge nähha polnud, hakkasid Prantsused ommeti pead kõngutama. Wimalis wõtsid nõuks, ka ilma pallumatta sisse astuda. Kui agga nüüd rüggemendid korda möda uhkel kombel Wenne pealinna sisse kõndisid ning igga kümne sammo järrele kõrwale watasid: kas Wennelased ka kummardaks ja Prantsusfi nähhes pakko panneks — siis said immespannes arro, et Moskwa lin — tühhi olli, ni tühhi, et Prantsused ükspäinis linna rahwas ollid! Paljo ei jäänud neil agga aega, selle immeasja üle järrelmõttelda. Sest waewalt ollid soldatid linna tühja lossides ja hõnedes korderit wõtnud, seal kuuldi, esiti tassa, siis ikka waljumalt ja waljumalt sedda hirmsat sõnna: „Moskwa põlleb!“ — Emalt piddas iggaüks sedda tühjaks juttuks; sures linnades sünnib jo tullesahjo igga pääw ja saab nisamma pea jälle kustunud. Kui agga siin üks uhke hõne nago isseennesest põllema löi, seal teine, siin kolmas ja neljas, ikka hakkatajaid nähha polnud, kunni keik lin üksainus tullemerri olli — seal said kohkund Prantsused arro, et tulle asjutajad — Wennelased ollid, kes wõerale üht soja sauna walmistada tahtsid! Omma kõrgeks ja kalliks petud pealinna olli Wenerahwas põllema pistnud, et waenlane temma sees otša leiaks! Mis wõis Punnapart tehha, kui keige wäega ses sures Sanitullses otša ei tahtnud leida, kui — tahta ehk tahtmatta — koi pole pöördä! — Nüüd agga tulli pöggenejatele üks waenlane kaela peale, kelle wasto mõel egga püs ei awwi-

tanud — Wenne külm! Nago olleks talwe, aastal 1812, teadnud, et temmal üks wõeras jata olli, tõi ta üht tuisko ja külm, kenneaga õrnad wäljamalised foggoni õppind ep olnud. Senna jure tulli weel, et tuit ja moon tulles ülleannetumalt raisatud sanud — Moskwas piddi jo keik küllalt ollema! ja nüüd olli penike peus! Külma ja näljast jõutumad langesid Prantsused kümne kaupatee äre mahha, kus lumme tuisi neid pea walge kätte alla mattis. Seal ei holind suggulane sugulasest, tuima filmaga näggi tuttan tutwat tee äre mahha langewad, — ühhe leiwatükki eht hobhose kondi pärrast löi wend wenda ja söbber söbra ilma armuta mahha! Nälgi, külm ja kassakad teggid uhkest Prantsuse wäest paljad immimesse foggud, kenneft waewalt mõnni jadda wimats Wenne piri kätte said.

Ja Punnapart isse, kelle auahnus neid tuhhandid surma olli aianud? So ta omma wäega nüüd ka hädä ja willetjast kannatas? —

Walle puhhas! Ühhe kerge Wenne sani peal pöggenes Punnapart ülle piri omma male! Ellago eht jurrego soldatid, mis se temmale teggi, kel neid koddö weel küllalt olli?! —

— Põrame nüüd jälle Männiko küllasse tagasi, kus need sõnnumed paljo rälida ja möttelda andsid, ning igga öige Gesti südda waenlasse pöggenemisse ülle rõmustas.

Ühhel hommikul istus Anna üksi toas ja wofirattas wurras, ning penitse lõnga sisje fedras tüttarlaps mõnda ohkamist Sakobi pärrast, kes kangel Wennemaal hawatud eht foggoni furnud wõis olla

— seal läks tassafeste toauks lahti, üks punnane pea, rõuge märka täis, paistis tuppa, pea järrele tulli kehha ja Kirja=Tiits keiges ommas auus ja illus seisjis Anna filma ees.

Mehhitse esstiminne küsminne olli Rõda järrele, ehk ta küi wannamori isse eest ärra olli saatnud, et Annaga kord nelja filma al wõiks rätida. Djamõldre haljad rublad ei läinud tal ööd kui päwa melest ärra.

Nago ta ifka häbbematta olli, wöttis Kirja=Tiits toli ja istus Anna kõrwa woffi ette mahha. Anna tõusis waggusi üles, wöttis woffi ja istus kutsjumatta wõerast emale ahjo pengi peale mahha.

„Kas muud middagi?“ küsis Kirja=Tiits, „sedda wõin ma ka“ — lükkas istme emale ja olli seddamaid jälle Anna kõrwas. Nüüd olli peaasfi, kenna ja karske neidu melitada ja sedda näitis ka wõrrofael põhjast põhjani mõistwad, sest „linnoke“, „lilleke“, „armsam õis“ — jooksid Kirja=Tiits moffa ülle, nago wessi ülle weskeraatta. Kui wiimaks lobbisejale hing finni jäi ja aewastus peale tulli, ütles Anna waggusi omma lõnga kedrades: „Stta peale, tui se Teile nalja teeb! Ma ei panne suremalt pahhaks, sest — ühhest kõrwast fisse, teisest wälja!“

Se olli Kirja=Tiitsul nago pange täis külna wet pärrast saunast tullemist: ta arwas jubba lõnga otja kätte sawad ja nüüd polnud ta weel kuigi kaugel. Kui ta alles ühhe teise nõu ülle järrele mõtles, juhtus õnnetusfeks, et Anna lõng poli peal katti läks.

Sedda näggema ja hobilt woffi kedraja eest

ärratöftma, olli Kirja-Tiitsul üks tö. — Immeets-pannes watas Anna häbbematta otša.

„Mis se jälle peab tähhendama?“ küssis ta pahha melega. — „Agga tõle omma palk!“ hüdis Kirja-Tiits ja tõstis wofki kõrgesse. „Arwad sa, et ma wofki ilma hinnata kätte annan? Ei kullate! Agga et se esäminenne kord on, ollen ma ühhe muisfoga rahhul —“ nende sõnnadega astus ta Annale sammo kaks liggimale.

Nüüd olli agga Anna kannatus lõppend. Ühhejonega olli wofki jälle fedraja käes, ja kui Kirja-Tiits palka isse wõtta tahtis, lendas wõimeto kossia Anna jõudsa käe läbbi wasto ust; et üks praggises. Sel filmapilgul astus Rööb tuppä

Agga tulle Summal appi! Olli Anna esmalt wihma käe, siis sattus ta nüüd räästa alla! Reige mailma sõimo ja wande nimmed sai „narrokael, fedda temma Rööb, puhtast hallastussest maiasse wõtnud“, — kuulda; sest et Kirja-Tiits kossjaluggu mitte liig tullus ep olnud, olli selgeste nähha. Paljo ei pudund, siis olleks heasüddamega kassoemma Annat kätte ja jalgega tallanud. Rohkünd tüttarlaps olli ridekirsto ja wode jallutse wahhel pelgoasjet leidnud, ning töötas omma süddame abhastusjes keif külla kofko karjuda, kui tedda rahhul ei jäeta.

Ühhe naese jures, nago Sutleppa Rööb, et awwitand sähhardune ahwardus middagi: ta ärritas tedda agga weel ennam. Kawwal peiole pöris agga lorrage asja ümber ja karruse sisse pole. — Omma kossja louga ei tahtnud ta kärä tehha, sest ta teadis peast ärra, et keif Männiko külla Anna

pool seisaks. — „Tassa, tassa, kallis wadder —“
 maigistas ta küssendajat Rõta — „aega mõda asjad
 käiwad! Üks nõuab üht wisi, teine teist — kui
 minna mailma ei tunne, siis ei tunne tedda kegi!
 Meil polle jo sellega rutto. Some on ka weel
 üks pääw, ja ehk neitsikessele tulles sennamale
 mõistus taggasi. Nummala weskepoisi nõudminne
 on tale wägga lihha ja luusse kaswanud ja kerge-
 meleliis peab ennast jubba weskeperrenaejeks. Agga
 — ütles ta ennast Anna pole pöördes — „agga
 ma ütlen sulle: sähhärdused mõtted jätta Summala
 nimmel mahha! Minna tean, kui kõrges need
 waljad rippuwad ja sinno tullemat äiatati tunnen
 ma seest ja wäljaspidi — weel tännapäwani kah-
 hetseb ta filmad peast, et ta sind mullo piitjawa-
 rega wälja ei aianud. Sepärrast wõtta mõtted
 kofko, mo kaunike, ja ärra puhhu tuult taewa pole!
 Kuida bööldud, tuld meil just tagga ep olle, ja
 Mardipäwani wöin ma ikka weel kannatada —
 Agga siis ka mitte filmapilt kauem! Minno pär-
 rast aia siis omma kiuso eddasi, sada Jakobit, tem-
 ma wannemid, sind ennast ja Rõta hädda ja wil-
 letsusse siisse; siis tahhan agga minna se eest hoolt
 kanda, et üksigi koer enam leiwatükki so käest ei
 wõtta! Kas tuleb?“

„Parras, parras!“ asjitas wannamoor. „Mar-
 dipäwani weel, siis agga kasjigo ta mo filmist!“

Waene Anna tahtis häbbi pärrast ma alla
 puggeda, agga — aeg annab head nõu, ja Mardipä-
 wani wöis palju teisjeks minna.

Ja nenda olli ka. Taewa tadi sõnna: küllalt!
 olli Punnapartile pikkema riipso läbbi rehnuti tei-

nud, kui ta esmalt arwas. Kui Eüropa wüirstid ja rahwad weel näggid, et selle ülleannetuma ülle ta wõitu wõis sada, mõtlesid nad: mis m'e weel otame? ja tõstsid nago orras pärrast wihma pead üllesse. Preisi kuningas ja meie armsa Keisri Herra önnis onno — Summal fergitago temma mulda! — tullid feige esmalt kokko; nende ümber foggusid teif teised Eüropa wüirstid ja kuningad. Riiggimendid, sõahulgad rodusid iggast otsast ja nurgast kokko, kesset Saksama sündames Prantsusse ülleannetust ja uhkust nuhtlema. — Eisa juust sai Djamölder kuulda, et Wenne wäehulkas ta Jakob Saksamale löndinud

Kenna on temma mehhifest kuulda kuul, agga mailma kartus ja lotus ei annud ta Djamölarele seford aega, omma önnetusse ja mele haigusse peale mõttelba. Ka Kirja-Tiits lastis Wardipäwa waggusi möda minna — ta wõis wist kahtlane olla, ses kirjus aias ommale maiapiddamist asfutada.

Kui Sutleppa Rööb ferd sest peatükkiist kōnnet teggi, ütles punnapea: „Anna ei jookse käest ärra, ja — aeg annaõ head nõu.“

Nenda olli siis waesel lapsel „kaunist kossiaist“ rahho ja sedda julgem wõis ta omma lotust Is-sanda peale panna.

VII.

Zaewa tadi nuhtlusse wits.

Ta jälle läksid nädalad ja kuud möda, ja iffa liggimale jõudis. Je filmapilt, kus Eüropama

švahulgad Punnapartile allandust piddid õppetama. Agga keset wõidolotust ja wõidorõmo tulli rahwa ülle üks uus waenlane, üks waenlane, kelle wastolu egga müür, riiv egga mõet awwitand! Lahhengi paigad ja šwapididalid ollid temma koddo, ja temma nimme, — kolera ehk katk.

Se kolle šwa saatja, kelle oht jubba surma ja ahvastust tõi, tõstis nüüd omma kahwatand, innetumat pead, ja pärreis omma ossa ses mailma tüllis. Paasto kuul 1813 tulli hirmus küllalinne ka Männiko küllasse ja wõttis esimest forterit — Djawestel!

Sullane Hans hakkas peawallo ja külma kaebama. Ehk Lisal küll warsti soe õllut kae pärrast olli, lats haigus tund tunnilt raskemaks, ja kui teisel päwal tohter liinast todi, ütles ta tõbbe — katko ollewad.

Djamöldeer olleks isseennese nahhast wälja hüppanud! Sedda õnnetust olla tal weel tarwis! Hans olla ta parram kassi, ja polnud wiimisel aial põllotõga ülle künta sadud, siis nähta nüüd luggo westega nijamma minnewad! Ja peaaspi: kui pea wõis haigus ta ennese külge hakkata, mis siis?

Waewalt olli sepärrast tohter läinud, siis ütles Andres perrenaelele: „Emma, õnnetus on kord jündinud, agga ärra te tedda Summala pärrast omma elledusjega hullemaks! Hans peab maiast wälja minnema, ja sedda filmapill! Hea šonna eest wõttab tedda Karja-Marri ka, ja minno teada on ta hea ja wiisakas naesterahwas.“

„Parrem ikka, kui sinna“, hüdis Lisa, „kes sa jälle uut patto omma peale tikkud wõtma! Wui Andres! Häbbene ommad filmad peast, et sa waeje

sullasele, kes sinno tenistusjes wannaks ja tuimaks on läinud, nüüd haigeasset ei tahha anda! Agga — se ei lähhä sinnule kordagi, ja ma ütlen sulle: Hans jääb meie jure! Sul on muidogi ennese eest wastata küllalt! — Leno, Leno!” ... hüdis ta ülle ukse, „jookse ommeti rutto Känna eide jure ja üttele, ma lasjen palluda, hea maks oest Hanso jures walwada.” Ja Andresse pole pöördes liisast ta jure: „Känna eit mõistab sedda parrem kui minna ja sinna, ja temma plaastre sõnnad pühhast kirjast kosjutawad tihti ennam, kui keif tohtre libbedad ja maggujad rohjud.”

„Naeste lorri! Puhhas naeste lorri ja muud middagi,” pahhandas Djamölder. „Tean ammo, kuidas loud siin lähwad: üks tahhab parrem käele, teine jälle pahhemale, et igga „õige” mehhele pea hakkab ümber käima.

Lisa läks omma tööle ja laskis „õiget” meest urriheda. — Tükki aia pärast tuli Leno taggasi: Känna eit olla isse sojas többes haige.

Lisa jäi nattu e kohkuma ja näitas järrelmõtlemad, mis nüüd heas nõuks?

„Eks wõtta ommeti Karja-Marrit,” ütles Andres jälle, kes ifka kartis, et Lisal ommal mõnni wõeriti mõtte tulles. „Sedda nattu eest, mis Hansul tarwis, mõistab temma ka.”

„Ei,” wastas Lisa, „esmal on Karja-Marri holetu, teijeks kurt ja kolmandaks aiaks ta keif külla lorri täis. Küllap leian pärast nõu, ja senamale walwan ma isse Hanso jures.

Djamöldrel kuffus ehmatusse pärast su pärrani, agga jenni kui ta alles parrajat wastust otjis, olli

Lisa jubba ille öue saunas, kus Hans raste haigussega wõitles.

Ühheksa ööd ja päwa istus Lisa ilma hirmota omma samariti tö jures, agga ifka ei käi Summala tahtminne meie tahtmissega kofko. Tõbbi tõusis ja tõusis, ning kümnemal öjel olli Hans surnud.

Kui ta waiksel pühapäawal pärast lõunat mahha olli maetud, pallus Lisa omma meest, tedda liina sata, sedda teist tallitama. Sggal teisel aial ollefs Andres raggand ja wasto tõrkand, agga tänna olli surma mõtte ka temma süddame külge kopputanud; sepärast wastas ta: „Sõida, emma, sõida, millal minna sind keelsin?“

Nenda istus siis ennelõunat Lisa wanfre peale, päilistne wõttis piitsa kätte, hüdis: „Posjol!“ ja wanger läks eddasi, et te tolmaz.

Liinas tõttas Lisa omma asju toimetama: immelil rut näitas tedda taggaaiawad ja ta tõttas pea jälle koio pole. Ilm läks ka warrese karwaliseks ja wihma jooksis nago oa warrest mahha. Üks külmanawärin teise järrele käis Lisa kehha ülle ja pea hakkas tal kangeste wallutama.

Djamölber wõttis perrenaest lahtemalt wasto, kui muido. Kui ta Lisa punnatawat näggo näggi, ütles perrenaene, se tulla wiist ruttojest sõidust.

„Sa olled haige, ärra jalga —“ ütles wana-meis maggama minnes, ja waewalt olli Lisa wodi heituud, seal hakkasid ta hambad ka külma warri nal lõggisema.

„Säh, seal ta on! Oh sa minno Issand ja Summal!“ hüdis Djamölber, ja tikkus rutto jälle wodiist wälja riete sisse. Ja et se temma wiis

olli, ka siis weel libbe ning torrakas olli, kui ta ka hea melega helde ja tasfane ollefs olnud, lissas ta jure: Hans ollefs Karja-Marri jures ka wõinud surra, ja sinna ommeti terweks jänud."

"Mis Summal teeb on hästi feif —" wärrisefid Eisa sinnised mofkad, ja minnestades langes ta asfeme peale.

Reige wäega langes többi waeße naese peale, kenne fehha walwamisse ja murrega jubba ammo jõutumaks olli läinud. Saggedaste ollid mitto innimest tarwis, jamsefiad haiged wodis finnipiddada.

Üfs waene, willets aeg tulli nüüd Djamöldrile, üfs aeg, kenne hädda ja koorm tedda werrehiggini furrus ja wautas. Djaperres, kuis muido weste lapperdaminne ja innimeste heäled kõllasid, olli nüüd feif waike nago firrikoaedas. Raugelt ja liggidalt läfsid westelissed omma terradega teife küllasse, — westerattas seifis ja rahholikkult teggid weste ämbrikkud temma fasti sfisse omma wörgud.

Sui külli tulli kätte, agga tahta ehk taht matta jäi tännude surem ossa põldo kessaks: tö teggiaift olli pudus. Tohter olli üttelnud et Djawestel katt olla, ja sullased, ümmardajad puggesid pakko. Kas nemmad peada teiste sü eest kannatama? — Nago innimesse foggo, lõppend ja kahwatand, kõndis praego weel ni jõudus Djamölder üfsi aino tühjas maias ja kolledas westes.

Sah tõeste, need wüid willetfusse ja ahhatusse päwad! Ja feige wäljaspiddise hädda kõrwas hakkas nüüd, esmalt tassa, siis waljumalt ja waljumalt, üfs heäl süddame pohjast hüüdma — üfs heäl, mis päaw päwalt waljumaks läfs,

ja wannamehhele tohtu passun näitas ollewad, tale kõrwa hüdis: se on so patto ja ülletohto palk!

Ja nago naero ning pilkamisse warral läksid ka lahked kuiud ta silmist möda: rahho, terwis, ön ja armastus omma naese, Sakobi ja — Annaga!

— „Reik on otsas!“ hüdis ta süddame walloga, „Lisa surreb, Sakobit lastwad nad mahha ja Anna — wihtab ehk wannub mind foggoni!“

Kui ta nüüd olleks mitto sündind asja taggast wöind wötta! Kui foggoni teiseks olleks ello Dja-weskel piddand minnema! Sähhardused mõtted närrisid ja wäewasid Andrest, et ta wöb ja päwa rahho ei leidnud, ja ühhes näddalas wannemaiks läks, kui muido aastas.

Muidogi 'ep olnud se seespiddine abhastus Dja-möldre wanna kehale foggoni tullus, ja kui tohter pari päwa pärrast jälle tulli, ei pannud ta suremalt immeks, ka Andrest wotis maas leidwad!

Summala wesked jahwatawad pitkalt — agga penikselt!

VIII.

Üks tru südda.

Mis mitto ifka weel uskuda ei tahtnud, — ta ei sündinud jo foggoni nende tahtmisjega ühte — se sai nüüd tohto polest kulutud: Männiko küllas oüi latk wäljas!

Digusse pärrast piddi se tähhendama: Dja-weskel, sest külla rahwa terwis oüi tännude kindlam, kui enne ial. Reed Männiko külla targad eided ja solapuhhujad, kes rohto kaswama ja ämbritud

kolme wersta pealt kõhama kuulsid, — need arwasid sepärrast ka: seförd olla liig kartus üsna üllearro; tannawo tahta taewa taat agga üllekohhut nuhhelda, ja koolmeistre Anna pärrast olla Djamölder sedda saddawõrra teninud.

Parrako wanna tutaw mailma luggo: teiste ülle mõistame kohhut, kui ei saaks taewa Issa üfsi ennem läbbi ja meie peaks tedda heast süddamest aitma — teiste silmas näeme pinda ja palli ommas silmas ei panne me' mitte tähhele. Luggo on wannast sadik nenda olnud ning saab seks jäma — ja se on kuru kül.

Kas Männiko külla õiged innimesed õigust said? Seförd ei selletand taewa taat neid teiste seast, sest weel seljammal õhtul hakkas tõbbi just teises küllaotsas, kõndis tannawast üllesse ja alla ning wõttis mõnda kasa, kes sedda eile ei arwand.

Nende seas, kes sõrmega Djaweskele näitawad, olli, teada muidogi, Kirja-Tiits esimesenne reas. Seljammal päwal weel juttustas ta Sutleppal surelt ja laialt, kui waene luggo weskel olla.

„Panne tähhele, wadder“, ütles nurjato Rõda wasto, „seförd tippub wanna ihnussele ots kätte! Parras, parras! Kuida sa asjet teed, nenda sa und nääd. S g g a ü f s ta järrele ei nutta, ja minna foggoni.

Kui süggawast süddame põhjast need sõnnad agga tullid, jägo ütlelematta, sest pruut ja kasarahha ei läinud weel tännini ta punnast peast, ja Andresse „ots“ olleks keif tuulde pillanud. —

Üfs südda agga olli Männiko küllas, kennele Trimmo perre õnnetus suurt murret ja süddame

wallo teggi, ja se olli — Anna! Kus ta ka käis ja seis, ikka kõllasid rahwa suust kuulnud sõnnumed ta kõrwas, ja süggaw hallemeel unnustud ja laimatud haigedega täitis ta süddat. Ta mõtles ja arwas, kahhatas ja murretses, ja ikka selgemaks läks ta süddames se nõu: keif kuso, häbbi, wiha ja waeno unnustada, weskele töttata ja mailmast mahhajäetud Djaperrele nõu ja töga abbi jata, Issanda sõnna järrele, armastage omma wihamehhi ja tehke head neile, kes teid wihtawad!

Üksford kindel nõu petud, ei wiibind Anna tedda töeks teha. Ühhel kennal Siirifu hommikul, ni warra, et anned alles palja jallu käisid, astus Anna Summala nimel omma raske te peale. Rahwa küsimisse eest tagganeda, läks ta ülle Suttleppa heinama.

Küllas olli weel keif waike ja rahholik: tänna olli jo pühhapäaw, ja iggaüks maggas kauem kui muido. Lööke agga olli jubba üllewel ning öiskas omma hommiko laulo taewa pole, ja erne põllul wöttis üks tui perre pruusti.

Ikka kõrgemale tõusis päike, armsaste lehtasid wainud ja asad, iggal pool ärkasid linnud ülles, rapputasid kaste tilgad sulge pealt, ja wötsid noort hommikut rõmolauloga wasto. Lülle viedes kummisesid messilased ja igga ofja ning lehhe, rohho ja põsa külges läikisid arreto kastetilgad — nago Roja auuks wallatud kallid pärlid.

Anna näggi, kulis ja tundis keif, ja Issanda lodus pühhapäwa ehtes tulletas temmale Sedda mele, kes keif ni armsaste ja kauniste on teinud. Misugguses mõttes olli ta tui maad eddasi jõudnud,

ja keif muud unnustand: seal löi emalt Djaweske-
ta filma, ja äffiste piddas Anna sammo finni. —
Weel ütšford, ni liggidal, läks ta meel kahtlasets.

Üts aasta, üts ümmargune aasta olli möda
sest filmapilgust sadil, kus Anna nuttopäwad haf-
kanud ollid. Mõnni sam eddasi, ses tee kõrwes
maias ellas ja — kannatas se, kes temma ello
õnne ja rõmo püdis riffuda. Weske isse küll seisis
ja puhkas nüüd, kas ta waen ja wiha süddames
järrele annud — kes wöis sedda teada? Pühhade
laupäaw feige omma pinaga, willesta päwa ja
kurwa, filmaweeft rikka õdega tõusis Anna filma
ette, ja kes teab, mis minna, ehk sinna, armas
luggeja, Anna asjemel ollesime teinud.

Agga kes koolmeistre Annat nõdra süddamega
tüttarlapse eest ostis, se laskis täieste märgist möda.
Jakobi ja temma kannatlikko emma koggud astusid
ta filma ette. — Süddand rindo wõttes astus ta
ruttu eddasi ja seisis pea Djaweske howis, kus
kanna ja annede hull tale karjatades wasto jooksis.

Kuida koggoni teistwiisi olli siin tänna keif, kui
minnema aasta jelle aiaga! Howis ja lautas,
tona täis kärä ja mürra, olli keif lagge ja tühhi.
Kaewo win näitas kurwalt taewa pole, kui tahhaks
ta jellesinnatsele kaebada, et innimesesed tedda un-
nustanud. Anna wiskas siblia hulgate laudilt
peo täis terri ette, siis astus ta tuppa.

Kõlis leidis ta ainsat maiapiddajat, altsauna
eite, kolde ees — maggawad. Kolm nädalat olli
wannake ööd kui päwa Lisa wode ees walwanud,
tänna sai wässiinus wõito. Anna jättis tedda
puhkama ja läks ette tuppa.

Südda tussudes ja hinge finni piddades astus ta kiffiwarwal perrenaese sängi äre, tedda ta jampfides ning seggasel silmil otas leida. Agga — ta werus filmi — kas se filmamoondaminne olli? Ranges higgis, agga rahhulikkult hingades maggas Lisa maggust ja süggawat und!

Mis Anna immeteuts piddas, sai tal pärrast selgemaks. Minnewal ösel olli haigus järrelannud ja perrenaene jälle parrandusse järjel. Summala armo ning heldust kites istus Anna wodi jallutjes ja watas ükssilmi armja maggaja peale. Tüü aega läks möda ja küllas hakkasid firrikofellad hüüdma.

Seal ligutas haige ennaft, ärkas ülles ja watas immetspannes ümberringi, kui innimenne, kes pitta ja hirmust und näggi. Nüüd langesid ta silmad Anna peale, — ja kui luggeja arwab, et ta, tedda siin nähhes, immetelles, siis on ta wõereti tee peal. Rahkeste pakkus ta Annale kahwatand kät ja ütles nõdra healega.

„Summal önnistago so tullemist: ma teadsin küll, et Jakobil õigus olli!“

Nüüd passus Lisa pissut süa, ja nago nool olli Anna toast wäljas. Rögi ukses tulli tal sauna eit wasto ja kippus kohludes põlwili kuffuma — enne olleks ta wiimse päwa tullemist otanud, kui koolmeistre Annat Djaweskel! Agga temma sarnaste wiisil kawwal ka, näggi ta Anna sees jubba tullemat perrenaest, kellele ta õige molka möda arwas rätivad, kui Djamöldret söimas ja kirrus. Se olli nüüd feige pahhem wiis, Anna sõbraks sada, ja kui ta sest arro sai, piddas ta targal wiisil suud.

Lisa söi paar lusfikat soja suppi, siis jäi ta

ueste maggama. Nüüd sai Anna aega, omma samariti tööd ka Andresse wasto hakkata. Sellega olli parrako willets luggo. Djamöldre wasto olli többi waljum ja kangem, kui fegi mu wasto; selle kõrwa tulli weel seespiddine wallo, se us mis ei furre ja se tulli, mis ei kustu. Kui saggedaste ollid jansia wannamehhel Anna ja Sakobi nimmed juus, kui kibbedaste kaebas ta isse ennese ülle neis pitkas ödes, kus huffkamöistja siiddame tunnistus und ta silma tulla ei lubbanud! Se närris ja pinas tedda, ning kautas ta wähhä ellowõimust, ja 64 aastat selja peal ep olnud tal ka mitte toeks! Tohter, kes üksford näddalas 7 wersta pealt senna sõitis, rapputas iggaford ennam pead, suggas kõrwaft ja — ei üftelnud middagi. — Sedda feif fulis Anna jutto armastaja sauna eide käest.

Kui Anna argfel sammul kambri ja Andresse wodi äre astus, leidis ta tedda pitkali, käd ristis, filmad kinni, ja surma karwa mofkade wahhelt tungisid monned seggased sõnnad. Annal olli, kui peaks Djamöldre praego omma wiimse jõuga ülles kargama ja wihha ning wannet ta peale hüüdma. Agga feif jäi wait — wait nago muldas, — wodi sambas tikfus üks üfifil pufoi.

Waene laps pühkis käega ülle filmi, kui tahaks ta feif pahhad mõtted unnustada, siis hakkas ta tööle — siin olli tallitada küllalt.

Ta floppis Djamöldre willetsat asjet ülles, seadis peapadja kõrgemale ja lattis haiget kinni. Wannamehhe rammoto kehha olli nago wäeti laps Anna kätte wahhel, tal polnud jõudo filmagi lahti tehha. Kui soe uest ta sonedest läbbi läks, otfis

ta kassfi helbet amwitajat, ja langes tännades Anna pea peale, kes wode ees põlwili maas olli.

Urifse aia pärrast tõusis Anna üles, teggi afna lahti et kewwade õhk umbse kambri jõuaks ja hak-
kas siis tubba harrima, mis ka mitto näddalt en-
nam polnud süündinud.

Korraga karjus Djambölder ta selja tagga :
„Pettis, hulgus, kassfi mo filmist! Anna mo war-
rastud laps taggasi!“ Kohkudes pöris Anna ümber :
wobis istus Andres, käeb rusfikas, seggasel filmil
ja waht suus. Ifka waljumalt hakkas ta jampsi-
ma, kõrgemale tõusis wiha — Kirja-Tiitso peale,
kuida Anna niüid moistis — ta wiimne jõud püdis
ses wõitlemiseses lõppea. — Seal astus Anna
haigewode äre, panni kät ta pallawa pea peale ja
katsus helde sõnnadega tedda waigistada. Sa kui
ta rätis ja trööstis, tagganesid mustad kuiud Dja-
möldre filma eest, ta jäi aega möda waitsemaks.
Silmad kinni, langes ta surnuks nõrk asfemele
taggasi, ja ta kahwatand moffad nimmetasid tassa
Jakobi ja Anna nimmed! Temma süddames agga
teggi Summala Waim tööd, ning aias kõwwa kaljo-
wet andma ja kuiwa keppi haljendama.

Kahte haiget walwades romasid Annal päwad
mööda — iggawalt ja kurwalt. Jakobist ex olnud
sõnnumid tulnud, sest jadik kui ta wäljamale läi-
nud — ellas ta wõi olli ta surnud, sedda teadis
ükspäinis Summal! Paljo rägiti ühhest surest
lahhengist, kus ka Wenne wäed Punnaparti wasto
jõitlenud — kas Jakob ka nende seas olnud, ei
teadnud fegi ütelda. — Tihti, kus Anna ükski olli,
jooksis pallaw filma wessi, ja monni jallaja õhka-

minne tõusis süddame põhjast ülles. Agga Anna
olli kange palwes ja kindel uskus, ning taewa Issa
tootussed kinnitasid neid ikka uest uskus, armastus-
ses ja lotusses.

Kui ma ütlen: neid, siis ärgo pango wadder
immet, mul on siiski õigus. Üks helle täht läi-
kis jo ikka Anna pilwse ja pimmeda taewa külges:
Eisa terwis läks pääw päwalt tuggewamaks ja
kaks armastajat süddant kõnnelesid nüüd sest, mis
neil mailmas keige kallim olli.

Djamölder küi jõudis pääw päwalt hauale lig-
gimale — sedda wõis igga laps nähhä. Wahhel
jampsibes, wahhel kaebades ja isse ennast hukka
mõistes, kaddus ta wiimne jõud ärra. Agga midda
nõrgemaks ta kehha läks, sedda ellawamaks läks
ta waim ja taewa Issa kündis ja küllis ta hinge
põlso, kui ta tö riistad ka just sibi pehmed ep ol-
nud. Siiski — ka temma südda pididi weel rõmo
ja rahho leidma keif ülle sedda mis ta pallus ja
mõistis.

Ühhe isseärranis rahhoto ö järrel uinus Andres
wasto hommikut maggama. Anna, ta tru ja kan-
natlik walwaja, astus nattuke õue, rohdaedas pal-
lawat, uimast pead jahhutama. — Seal löi läbbi
waikset hommikut hobbose kabbini ta kõrwa ja emalt
kõllasid innimeste heäled. Ta kulatas — korraga
wätkas üks mõtte ta peas ja aias süddame kangeft
tufsuma: kui se müddin lahhengi sõnumega kotto
lähhaks? "Nago wälf jooksis Anna tuppä, trep-
pist ülles põningale, kust läbbi lugi keif maanteed
kaugelt wõis ärranähha.

Sa mis Anna näggi? Mis se olli, mis A-

nale hinge finni panni ja palled kumama aias? — Soldatid! Mi kaugele kui ta terraw film ullatas, ei selletanud ta muud middagi kui soldatid! Rüggiment rüggimendi peale kõndis liina pole, — üks ossa Wenne wäggi, mis wõeralt maalt koio tulli. Haljad sõariistad läikisid päwa paistes ja rõmus kõnne ja kõlla tungis ta kõrwa.

Esmalt tahtis Anna alla jooksta, sedda sõnnu-med ka teistele kuulutama, agga — südda ei lubhanud! Nago finni naelatud seisib ta lugi äres ja watas mahha. Sa rüggiment rüggimendi peale tulli ja kaddus maantee peal, — üks otjata ridda, wannad ja nored, ratsa- ning jalla-mehhed, ikka weel ei tahha ridda lõppeda. Agga ni terrawalt kui Anna ka watab, ni sure hõlega, kui ta film igga rodo läbbi otšib — Jakobit ta ei leia!

All on Annat tarwis, ta teab et tedda otšitakse, — ta filmad hakkawad wallutama, agga ta ei liguta paigast — hõlitamalt agga lendab ta film otjata sõahulga läbbi.

Nüüd — metsa äres lähwad read armemaks, ots jõuab kätte — wiimsed tulleswad ette — Jakob ei olle nende seas!

Nago noapiste lähhab otjata wallo Anna süddame läbbi — seal tõuseb kaugele uus kõhhi. Sälle läikiwad sõariistad ning uus lotus tõuseb Anna süddamesse — wanger wantre peale, mitto jadda, tulleswad ügginaie.

Nüüd selletawad wärsind filmad sõitjaid: oh sedda nimmeta wallo ja hädda! Mis ta nüüd näeb — kolkund näod, aulus filmad, werrised hawad — on sõa hirmus pall ja maks! Sa kui

ta weel hallastes, lõffendawa süddamega pitka haigeridra möda näeb minnewad, jõuab wiimne wanger kätte, peab finni ja pörab weskse pole sisse ja Anna film langeb hawatud, kahwatand — Jakob peale!

Üks karjataminne, ni walju et maia kõllas, tungis Anna suust, — siis lendas ta ennam kui ta jooksis üllewelt mahha, ja wie minnuti pärastst olli Jakob ta kätte al wotis, ning armastaja emma ning prudi palwed tõusid temma eest taewa pole.

Ta taewa Issa kõrw olli lahti kuulmas. Jakob hawad said Anna ning Lisa murre al pea parremaks ja näddala päwades aias ta, kui ta nõddrast ja waewalt, jälle wotist üllesse. Prudi filmad hiilgasid sedda nähhes.

IX.

Wanna on mödas — wata, keif on nefs läinud.

Ojamöldre surmawode äres leiame keif omma sõbrad ligutud süddamega kous, sest haud leppitab üllekohhut ja surm annab andeks.

Andresse hing on lahkumas, agga hawa äres weel on Summal ta filmad lahti teind, et ta nähha saaks keif õnne, mis ta ni kaua põlganud. Käed ristis seiswad ta ommaksed ta ümber ja igga filmapill kartwad nad nuttes wimast õhkamist kuulda.

Agga weel ükskord teeb surreja sure waewaga filmad lahti. Önnistades langeb ta film Anna ja Jakob peale: „Summal önnistago teid, ja sind, kallis Lisa, —“ likuwad ta walged uled, — siis kannab surma ingel ta hinge iggawesse hõnede pole!

Üks süddamelik „Issa meie“ lähkäh tedda naese ja laste suust ünsa tee peale saatma.

Üks aasta pärrast sedda ollid Djaweskel röömsad, agga weiksed pulmad. Kui noorpaar kirrikust tulli, ütles Jakob, omma Annale kät pakkudes ja lahkestes ta silma wadates: „Eks polle tõssi, kallis Anna, kes silmawees külwawad, peawad römoga leikama?“ — Anna agga wastas, käed risti panes, ligutud süddamega:

„Mo kohhus polle seäda,
Reed asjad ilma peal,
Kül Jummalal on teäda,
Mis kasiuks tulles teal.“

„Amen!“ ütles Lisa ja panni õnnistades käed laste peade peale.

Kaua weel ellasid Jakob ja Anna Djaweskel, omma emmat auustades, omma lapsi Summala kartusjes kaswatades, ja kirja sõnna: tehke head neile, kes teid taggapiusawad. — Sutleppa Rööda ja Kirja-Tiitso wasto täites. — „Tõssi jah, mis nendega siis sai?“ — „Eks kuida tö, nenda palk. Ühhe rio jures, kus punnapea omma wanna mobi kaks wenda kofko kihhutas, ollid mõllemad ni mõistlikkud, ärraleppima, said agga siis nurjatuma kätte ja rokisid tedda ni korra möda, et elloaega luud liikmed ennam terweks ei sanud. — Temma ja Rööb, kellele ta pea oksjoon tehti, ellasid nüüd andidest mis kül sallaja sündisid, kenneft agga leif külla Anna auuks ja kitusjeks kõnneles. — Peakisid leif Annad ja nende õed nenda teggema, siis ollesid asjad head. Ja sellega on meie jut se kord otsas.“

